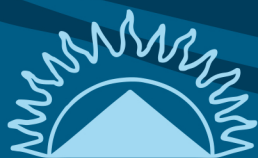

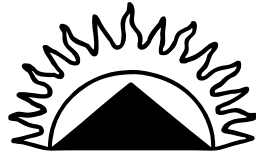
Lapin elinvoima

Leena Suopajärvi ja Seija Tuulentie (toim.)

Lapin
tutkimusseura
www.lapintutkimusseura.fi

ACTA LAPPONICA FENNIAE 28

Lapin
tutkimusseura

www.lapintutkimusseura.fi

Lapin elinvoima

Toimittaneet

Leena Suopajarvi ja Seija Tuulentie

Lapin tutkimusseura
Acta Lapponica Fenniae
Rovaniemi 2017

Acta Lapponica Fenniae

Nro 28, 2017

Acta Lapponica Fenniae on Lapin tutkimusseuran julkaisema tieteellinen julkaisusarja, jota on julkaistu vuodesta 1962 lähtien. Vuodesta 2014 lähtien vertaisarvioidussa sarjassa julkaistaan Lappia koskevaa monitieteistä tutkimusta.

Julkaisija: Lapin tutkimusseura r.y.

Lapin maakuntakirjasto

Jorma Eton tie 6

96100 Rovaniemi

www.lapintutkimusseura.fi

Julkaisuvastaava: Pertti Sarala

Toimituskunta: Markku Heikkilä, Mirja Hiltunen, Markku Iljina, Terho Liikamaa,
Outi Rantala, Pasi Rautio, Pertti Sarala, Leena Suopajärvi,
Seija Tuulentie, Marja Uusitalo

Taitto ja ulkoasu: Pertti Sarala

VERTAISARVIOITU
KOLLEGIALT GRANSKAD
PEER-REVIEWED
www.tsv.fi/tunnus

Rovaniemi 2017

ISSN 0457-1754

ISBN 978-951-9327-74-7 (PDF)

Kansikuva: © Lapin yliopisto / Iiro Rautiainen

Sisällys

Alkusanat

Leena Suopajarvi & Seija Tuulentie: Alkusanat.....1

Esipuhe

Timo Aro: Lapin väestön tila nyt ja lähitulevaisuudessa.....2

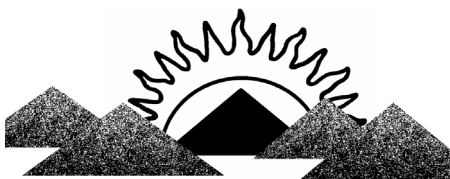
Artikkelit

Irmeli Kari-Björkbacka: Alue, elinvoima ja sukupuolten työnjako –
ohjelmatekstien ja tilastojen vertailua5

Asta Kietäväinen: Kolarilaisten argumentteja kaivostoiminnan ja matkailun
suhteista.....18

Leena Suopajarvi: Asettuako pysyvästi Sodankylään? – Kaivosalan
työntekijöiden paikkakokemukset28

Lauri Lantela, Pilvikki Lantela ja Madoka Hammine: Feeling at home in
Lapland – University students' perceptions about place attachment.....40

Alkusanat

Leena Suopajarvi¹ ja Seija Tuulentie²

¹Yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Lapin yliopisto, PL 122, 96101 Rovaniemi

²Luonnonvarakeskus, Eteläranta 55, 96300 Rovaniemi

E-mail leena.suopajarvi@ulapland.fi ja seija.tuulentie@luke.fi

Lapista puhutaan usein vain synkeänä muuttotappion alueena. Kuitenkin esimerkiksi kaivokset, matkailu ja oppilaitokset tuovat maakuntaan väkeä ulkopuolelta, niin muualta Suomesta kuin ulkomailtakin. Nämä trendinvastaiset esimerkit ja väestökehityksen yksioikoinen kuva herättivät keskustelua Lapin tutkimusseuran hallituksessa. Yhteisen pohdinnan tuloksena päätettiin ensin järjestää Arctic Café -keskustelusarja *Lapin väestön tila ja tulevaisuus* yhdessä Lapin yliopiston Arktisen keskuksen kanssa keväällä 2017 ja sen jälkeen toimittaa aiheesta tämä Acta Lapponica Fenniaen teemanumero.

Keskustelusarjan, kuten tämän julkaisunkin, aloitti valtiotieteen tohtori, kaupunkija aluekehityksen asiantuntija Timo Aro puheenvuorolla Lapin väestön tilasta ja tulevaisuudesta. Hän toteaa, että Lapin alue- ja väestökehityksen tilannekuva on kuin pienoiskuva koko maan kehityksestä sikäli, että Lapin maakunnan sisällä on sekä nopeasti kasvavia että supistuvia alueita.

Lapin uudessa maakuntaohjelmassa, marraskuussa 2017 hyväksytyssä Lappi-sopimuksessa, maakunnan talouskehitystä rakennetaan biotalouden, teollisuuden ja kiertotalouden, matkailun ja yrittäjyyden pohjalta. Irmeli Kari-Björkbacka pohtii tässä julkaisussa ohjelmaperustaisen aluekehittämisen lähtökohtia sukupuolen näkökul-

masta. Kehittämissponnistuksista huolimatta Lapin todellinen kasvuala on viime vuosina ollut sosiaali- ja terveysala, mikä osaltaan kertoo maakunnan ongelmista.

Kaivosalaan liitetään Lapissa suuria toiveita. Kaivosalan laajeneminen ei kuitenkaan takaa haja-asutusalueiden elinvoimaisuuden kasvua. Asta Kietäväinen pohtii artikkelissaan kaivostoiminnan ja matkailun jännitteistä suhdetta Kolarissa. Leena Suopajarvi tuo artikkelissaan esiin, Sodankylää esimerkkinä käyttäen, että kaivosalan työntekijöiden vakituudessa asettumisessa kaivospaikkakunnalle on monenlaisia esteitä.

Lappi-sopimuksen toinen kivijalka on koulutuksen ja osaamisen vahvistaminen muun muassa verkostomaisella yhteistyöllä. Rovaniemelle vuosittain saapuvat ulkomalaiset opiskelijat ovat hyvä esimerkki Lapin vetovoimasta ja Lapin yliopiston kansainvälisestä yhteistyöstä. Lauri Lantela, Pilvikki Lantela ja Madoka Hammine tuovat artikkelissaan esiin sen, millaisena asuinpaikkana Rovaniemi näyttäytyy niin suomalaisten kuin ulkomaalaisten opiskelijoiden silmin.

Vuoden 2017 Acta Lapponica Fenniaen teemanumero perustuu avoimeen kirjoituspyyntöön. Kuitamme kaikkia kirjoittajia ja toivomme, että artikkelikokoelma osaltaan herättää keskustelua Lapin elinvoimasta.

Rovaniemellä 7.12.2017

Leena Suopajarvi ja Seija Tuulentie

Lapin väestön tila nyt ja lähitulevaisuudessa

Timo Aro

Puutarhakatu 21, 28130 Pori

E-mail timo.aro@mdi.fi

Globaalit muutokset vaikuttavat aluerakenteeseen ja alueiden kehitykseen voimallisesti. Suomi ja sen alueet ovat siirtyneet yhteiskuntavaiheeseen, jossa voidaan sanoa kaiken vaikuttavan kaikkeen. Keskinäisriippuvuus on lisääntynyt ja lisääntyy edelleen kaikilla aluetasoilla, globaalista lokaaliin. Langaton tiedonsiirto ja digitalisaatio muuttavat nopeammin kuin osaamme edes ajatella ihmisten työhön, asumiseen, liikkumiseen, liikenteeseen, vapaa-aikaan ja muihin toimintoihin liittyviä tapoja.

Alue- ja väestörakenteen keskeiset muutokset liittyvät kaupungistumisiin, samanaikaiseen keskittymis- ja autoitumiskehitykseen, sujuviin ja nopeisiin liikenneyhteyksiin sekä liikenne- ja kasvukäytäviin perustuvaan vyöhykkeisyyteen, alueelliseen liikkuvuuteen, monipaikkaisuuteen, demografiseen muutokseen, alueelliseen eriytymiseen ja erilaistumiseen sekä digitaalisaatioon. Kaikki alue- ja väestörakenteen muutokset ovat kiinteässä yhteydessä toisiinsa. Muutokset vaikuttavat aluekehitykseen yhdessä ja erikseen enemmän keskittävästi kuin tasoittavasti.

Lapin alue- ja väestökehityksen tilannekuva on kuin pienoiskuva koko maan kehityksestä. Lapin maakunnan sisällä on sekä nopeasti kasvavia että supistuvia alueita. Lapin väestökasvun positiiviset kerrannaisvaikutukset keskittyvät pistemäisesti Rovaniemen, Tunturi-Lapin ja Pohjois-Lapin asutus- ja matkailukeskittymien vaikutusalueelle. Lapin väestökehityksen negatiiviset kerrannaisvaikutukset taas keskittyvät edellä mainittujen keskittymien tai kuntataajamien ulkopuoli-

sille alueille ja alueellisesti erityisesti Itä-Lapin ja Kemi-Tornion seuduille.

Väestökehityksen osatekijät ovat luonnollinen väestönlisäys, kuntien välinen nettomuutto ja nettomaahanmuutto. Lapin väestökehitys on kaksijakoinen väestökehityksen osatekijöiden suhteen. Alue saa muuttovoittoa nettomaahanmuutosta, jonka merkitys korostuu Lapin tulevassa väestökehityksessä. Luonnollinen väestönlisäys on kääntynyt negatiiviseksi vasta 2010-luvun aikana.

Lapin suurin väestökehityksen ongelma liittyy kroonisiin muuttotappioihin maan sisäisessä muuttoliikkeessä. Lapin väestökehityksen iso kuva on negatiivinen ja laskeva muuttotappioiden vuoksi. Lappi on kärsinyt keskimäärin 1 100 henkilön vuosittaiset muuttotappiot vuosina 2000-2016. Onko 1 100 henkilön vuosittainen menetys paljon ja vai vähän? Vastaus riippuu näkökulmasta. Muuttotappioiden määrän sijaan on ehkä olennaisinta kiinnittää huomio lähtijöiden rakenteeseen. Lapin kannalta tilanteen tekee haastavaksi se, että muuttajat ovat nuoria ja nuoria aikuisia, mistä taas aiheutuu kielteisiä kerrannaisvaikutuksia alueen tulevaan väestökehitykseen. Lappi on muuttotappiollinen pääosin kolmen alueen suhteen: Oulun, Helsingin ja Tampereen seutujen. Nämä kolme seutua ovat koulutus- ja työpaikkatarjonnaltaan äärimmäisen vetovoimaisia alueita.

Toisaalta Lapin määrällisten muuttotappioiden taakse peittyvät muuttoliikkeen vastavirrat ja monipaikkaisuuden merkityksen kasvu. Lapin matkailu- ja kaivannaisteol-

lisuuden nopea kasvu on tuonut – ja tulee tuomaan – alueelle myös uusia muutto-, yritys- ja investointivirtoja sekä paluumuuttajia. Kasvavat matkailija- ja vierailijavirrat lisäävät alueen kiinnostavuutta ja houkuttelevat uusia asukkaista muuttamaan pysyvästi alueelle. Tunturi- ja Pohjois-Lapin seutujen yksittäisten kuntien kehitys on hyvä esimerkki sekä Lapille että koko maalle siitä, etteivät alue- ja väestökehityksen positiiviset ja negatiiviset muutosvoimat ole muuttumattomia luonnonlakeja. Negatiivinen väestökehitys ja krooniset muuttotappiot voivat nopeasti vaihtua väestökasvuksi, kun yksi positiivinen laukaiseva tekijä johtaa toiseen ja se taas kolmanteen. Lisäksi monipaik-

kaisuus liittyy olennaisesti työn, asumisen ja vapaa-ajan muutokseen. Lapin kannalta monipaikkaisuuden mahdollistuminen avaa uusia mahdollisuuksia.

Lapin kehittyvien alueiden pääseminen positiiviseen kasvukierteeseen luo samalla tulevaisuususkoa koko alueelle. Lapin matkailuun ja pohjoisen ulottuvuuden merkityksen kasvuun liittyvä potentiaalikerroin on niin suuri, että se itsessään heijastuu myönteisesti alueen tulevaan kehitykseen ja kehittämiseen. Lapin väestökehityksen tulevat haasteet ovat samankaltaiset kuin koko maassa: miten estää alueellista eriytymistä kasvavien ja supistuvien alueiden välillä vaarantamatta kasvun ja kilpailukyvyn edellytyksiä.

Matkailu on yksi Lapin elinvoimaisuuden ylläpitäjistä. Kuva © Lapin yliopisto / Ilona Mettiäinen
Tourism is one of the maintaining forces of vitality in Lapland. Photo © University of Lapland / Ilona Mettiäinen

Alue, elinvoima ja sukupuolten työnjako – ohjelmatekstien ja tilastojen vertailua

Irmeli Kari-Björkbacka

Lapin yliopisto

PL 122, 96101 Rovaniemi

E-mail: irmeli.kari@ulapland.fi

Tiivistelmä

Suomen Euroopan Unionin jäsenyyden myötä alueiden kehittämisessä on siirrytty ohjelmaperusteiseen aluepolitiikkaan, jossa projektit ovat kehittämisen instrumentti. Kilpailu rahoituksesta järjestää alueen työtä ja taloutta. Samanaikaisesti sukupuolten työnjaon vallitessa ja alueiden kilpaillessa keskenään aluekehittämisvaroista tämä kaikki on tarkoittanut paikallista sukupuolitunutta taloutta, joka on järjestänyt sukupuolten työtä ja paikkoja alueella. Artikkelin on yhteiskuntatieteellinen sosiologian ja sukupuolentutkimuksen käsitteistöön perustuva näkökulma alueen elinvoimaan empiirisenä kohteenaan Lapin maakuntasuunnitelmat vuosilta 2009 ja 2014 sekä Lapin väestöä, työvoimaa, työssäkäyntiä ja työllisiä kuvaavat tilastot. Analysoin aineistoja erikseen ja yhdessä retorisesti ja sisällöllisesti sekä vertaan niitä keskenään.

Artikkeli osoittaa sen, kuinka alueen tulevaisuuden elinehtojen suunnittelussa tilastollisen tiedon käyttö on vähentynyt entisestään. Tämä kertoo muutoksesta strategisesta alueesta kohti ”konsulttialuetta”, jossa maakunnan strategisen kehittämisen rinnalle on noussut alueen markkinointi rahoituksen saamista varten. Suunnitelmien sisällöt ja esitystavat ovat muuttuneet rahan anomisesta ja arvottamisesta myyntipuheeksi eli ”pitchaukseksi”, jossa tunteisiin vaikuttamisesta eli affekteista on tullut osa aluetaloutta. Tämä tekee aluetaloudesta affektitaloutta piilottaen vallitsevan ja suhteellisen muuttumattoman sukupuolten työnjaon, sen erot ja järjestykset.

Avainsanat: Muuttuva työ, muuttuva talous, alue, alueiden kehittäminen, sukupuoli ja sukupuolten työnjako

Abstract

Region, vitality and gender division of labour – comparing with textual programmes to statistics

Over the course of Finland’s membership in the EU, the principal driver of regional policy has shifted from a concern for equality among regions to the implementation of regional development projects. The resulting competition for programme funding has reshaped work and the economy at the regional level. Given the prevailing gendered division of labour, this trend has also meant a gendered economy on the local level, that is, one largely determining what work members of different genders do and what their positions in a locality are.

The article draws on concepts of sociology and gender research to investigate regional vitality from a social scientific perspective; its empirical focus is Finnish Lapland. The research examines two sets of data in terms of content and the rhetoric used: the regional development plans for the years 2009 and 2014 and statistics on the region’s population, workforce and employment. The two are analysed separately and compared to each other.

The article shows that the use of statistics in planning the future of the region continues to decline. This signals that what at one time was a strategic region can increasingly be described as a “consultant region”; specifically, the latter has become an integral component of the former. Correspondingly, a shift can be seen in the content and presentation of regional development documents. Where at one

time they focused on applying for money and deciding, which purposes were most worthy of funding, they now concentrate on making sales pitches. Designed as they are to appeal to emotions, these are driving the regional economy towards being an affect economy, obscuring its characteristic and relatively persistent gendered division of labour as well as the disparities and orders this division entails.

Keywords: Changing work, changing economy, region, regional development, gender and gendered division of labour

Johdanto

Alueiden väestön määrä ja sen rakenne ovat keskeisiä tekijöitä alueiden kehittämisessä ja niiden tulevaisuuden suunnittelussa. Alueen väestölliset tekijät ohjaavat muiden muassa palveluiden järjestämistä ja alueiden hallinnollisia uudistuksia, kuten on nähtävissä meneillään olevista sote- ja maakuntareformeista. (Alueuudistus.fi, 2017.) Asukkaat muodostavat myös merkittävän osan alueen tuloista maksamalla veroa. Ihmiset ja asukkaat ovat keskeinen aluetalouden mittari. Ei ole mikään ihme, että väestö- ja asukasmääristä kannetaan huolta suunniteltaessa alueen tulevaisuutta ja elinvoimaisuutta. Huolenaiheet ovat usein liittyneet väestökehitykseen, väestön ikärakenteeseen, työllisyyteen ja niiden myötä alueen huoltosuhteeseen. Väestö itsessään on jo ongelmallinen käsite, koska se sisältää aina hallinnallisuutta. Esimerkiksi alueiden kehittämisen yhteydessä voidaan julkilausuen tuottaa puhetta ihmisistä, vaikka kysymys on kuitenkin väestöstä, sillä väestö on se kiinnostuksen kohde, jota voidaan hallita ja muokata valtion tarpeiden mukaisesti. (Ks. Kinnunen 2001; Foucault 1980; Nätkin 1997.)

Väestön ohella alueen elinvoimaisuudelle huolta aiheuttavat myös Euroopan Unionin aikaudella vahvistunut alueiden kilpailuun, älykkääseen erikoistumiseen ja strategiatyöhön nojaava kehittäminen sekä purkautuva toinen moderni, jossa alueita aikaisemmin tasa-arvoistanut teollisuus ei enää muodostakaan alueellisen hyvinvoinnin perustaa. Meneillään olevat muutokset muodostavat yhdessä käytäntöjä – osin ristiriit-

taisiakin – jotka järjestävät alueen ihmisten työtä, taloutta ja liikkuvuutta. (Kari-Björkbacka 2015; Merenheimo 2017; Haveri & Suikkanen 2009, 56-61.)

Vallitseva sukupuolten työnjako näkyy konkreettisesti alueella sukupuolittuneena taloutena. Se tarkoittaa naisen ja miehen puolikkaita, joilla on omat taloutta palvelevat tehtävänsä. Paikallisella tasolla sukupuolittunut talous tuottaa aluetalouden järjestyksiä, joissa huomiotta ovat usein jääneet alueen koulutettujen naisten mahdollisuudet innovaatioiden ja elinkeinojen kehittämiseen, koska toimiessaan niin sanotun tuottavan talouden piirissä koulutetut naiset tulisivat rikkoneeksi sukupuolittuneen talouden järjestyksiä. (Kari-Björkbacka 2015; 2016a; 2016b.) Useissa tutkimuksissa onkin tuotu esille nuorten ja naisten huolestuttava poismuutto pohjoisilta alueilta ja esitetty arvioita, joiden mukaan ”tulevaisuuden voittajia” ovat alueet, jotka onnistuvat houkuttelemaan naisia. (Koivurova ym. 2017; Glöersen 2009.)

Keskeisiä käsitteitä artikkelissa ovat alue, työ, sukupuoli ja elinvoima. Alueen käsitteellistään yhtäältä maantieteellishallinnolliseksi alueeksi, jota voidaan kuvata tilastollisin tunnusluvuin, kuten väestökehitys, työllisyys ja työttömyys. Toisaalta tutkin aluetta paikkana eli arkisina, taloudellisina ja työnjaollisina suhteina, jotka tekevät alueesta erilaisten dynaamisten käytäntöjen kentän, jossa rakennetaan, puretaan ja järjestetään sukupuolta aina uudelleen. (Massey 1994.) Työksi artikkelisani käsitteellistyvät kärkialoiksi nimettyjen ja nimeämisen ulkopuolelle jätettyjen alojen hajanainen kenttä, jonka muodostavat erilaiset elinkeinot, tehtävät, toiminnot, alat ja am-

matit sekä näiden yhdistelmät. Sukupuolen käsitteellistä tekemisenä ja tutkin sukupuolta rakenteellisesti. Tuon yhtäältä näkyväksi niitä rakenteita ja käytäntöjä, jotka ylläpitävät, toistavat tai häivyttävät sukupuolten eroja ja järjestyksiä, toisaalta etsin mahdollistavin ja osallistavin eli diffraktiivisin menetelmin käytänteiden ja rakenteiden uudelleen tulkittaa. (Barad 2012; 2007; Haraway 1991.) Artikkelini lopputulemana avaan keskustelua alueiden elinvoimasta. Pohdin alueen elinvoimaa sekä alueiden kehittämistä niiden sisällöllisen ja hallinnallisen paradigman muutosten, jatkuvuuksien ja katkosten yhteydessä.

Aineistot ja tutkimusmenetelmät

Artikkelin keskeinen menetelmä on diffraktio. Se mukailee feminististä luentaa ja argumentaatioanalyysin dissosiativisia tekniikoita, joissa keskeistä on kiinnittää huomiota itsestään selvinä esitettyihin asioihin, kuten esitystapoihin, joissa kaksi toisistaan irrallaan olevaa asiaa esitetään ikään kuin ne omaisivat luonnollisen kaltaisen yhdyssiteen. (Mills, 2004, 97; Perelman, 2007.) Diffraktiivinen luenta pyrkii tekemään provokatiivista yllytystä ja kysymään mahdollistavia ja visionäärisiä kysymyksiä, joita esitän analyysin edetessä ja erityisesti silloin, kun törmään asiakirja- ja tilastoaineiston muodostamaan ristiriitaan.

Koska diffraktio ei tydy ainoastaan näyttämään vallitsevan valtajärjestelmän epäkoh-tia, vaan kehottaa toimimaan hallitsevassa ja tulkitsemaan sitä uudelleen, luonnehtisin omaa tutkijapositioniani niin ulkona kuin sisällä olevaksikin. Olen tehnyt aluekehittämistä erilaisten hankkeiden ja erityisesti sukupuolten tasa-arvoa koskevien hankkeiden parissa jo parinkymmenen vuoden ajan. Yhtäältä olen hyvin sisällä vallitsevan valtajärjestelmän kehittämispäädäntöissä, toisaalta alueen kehittämisen, työn ja sukupuolen tutkijana pyrin ottamaan välimatkaa ja etäisyyttä tutkittavaan ilmiöön ja katsomaan tieteellisten teorioiden

ja käsitteiden valossa ilmiöitä välimatkan päästä sekä osoittamaan siten hallitsevan monisuhteisuuden. (Vrt. Barad 2012; Haraway 1991.)

Artikkelissa teen näkyväksi yksittäisen alueen eli Lapin kautta yleisiä mekanismeja alueiden kehittämisen, ihmisten, työssäkäynnin ja sukupuolten työnjaon synnyttämistä prosesseista. Luen retorisesti, sisällöllisesti ja diffraktiivisesti viimeisintä voimassa olevaa Lapin maakuntasuunnitelmaa (Lapin liitto 2014), joka on nimeltään *Lappi – Euroopan Arktinen portti - Lapin maakaun- tastrategia 2040* ja kiinnitän huomiota siihen, miten asiakirjassa on kirjoitettu työstä ja ihmisistä. Toisen aineiston muodostavat Lapin alueen työssäkäyntiä, koulutusta sekä sukupuolten työnjaollisia piirteitä koskevat tilastot. Vertailen asiakirja- ja tilastoaineistoja vuosilta 2009-2014 ja tuon esille alueiden kehittämisessä tapahtunutta sisällöllistä ja hallinnallista paradigman muutosta.

Elinvoima Lapin alueen kehittämistä tekevissä teksteissä

Alueiden kehittämisen yhteydessä on tuotu esiin niiden paradigmanmuutokset. Lapin kohdalla kehittämisen paradigma on muuttunut vuodesta 1977 vuoteen 2008 alueiden tasa-arvoa ja yhtäläisiä mahdollisuuksia korostavasta toiminnasta alueiden taloudellista kilpailukykyä ja erikoistumista priorisoivaan toimintaan. (Suopajarvi 2009, 86.) Vuodesta 2003 vuoteen 2009 asti alueen kehittämistä tekevät asiakirjat ovat kokeneet myös sisällöllisen muutoksen neuvottelevista asiakirjoista ulossulkeviksi strategiapapereiksi. (Kari-Björkbacka 2015.) Kolmenkymmenen vuoden aikana on tapahtunut tunnistettava paradigman muutos alueiden kehittämisessä, jota voisi luonnehtia muutoksena alueellisesta tasa-arvosta strategiseksi alueeksi. Muutosta on kiihdyttänyt Suomen liittyminen Euroopan Unioniin, jonka päämääränä on yhtäältä alu-

eiden tasa-arvoistaminen, mutta paradoksaalisesti sen luomat ohjausjärjestelmät ja ohjelmalliset keinot ovat tehneet kehittämisestä alueiden keskinäistä kilpailua, joka perustuu erikoistumiseen.

Alueiden kehittämistä varten laaditut ja kirjoitetut asiakirjat ovat tekstejä, joilla alueelle pyritään saamaan rahaa niin valtiolta, EU:lta kuin yksityisiltä sijoittajiltakin. Niiden tekemistä ohjaavat lainsäädäntö, Suomen Kuntaliitto ja Sisäasiainministeriö, jotka asettavat kehykset, joiden puitteissa kehittämistä tehdään. Maakunnat voivat itse päättää siitä, millaisin toimin ja rahallisin avustuksin alueen kehitykselle ja kehittämiselle saadaan paras mahdollinen lopputulos ja miten alue säilyisi elinvoimaisena mahdollisimman pitkään. Esimerkiksi vuosina 2003-2009 laadituissa asiakirjoissa sisältöjen ja painopisteiden määrittäminen on tarkoittanut asiakirjojen laadintaprosessin muuttumista neuvottelevista strategisiksi. (Kari-Björkbacka 2015.)

Vuosina 2003-2009 alueen kehittämistä koskevat asiakirjat on laadittu noudattaen alueiden kehittämistä koskevaa lainsäädäntöä, kuten Laki alueiden kehittämisestä (1651/2010), jossa määritellään asiakirjojen hierarkia. Maakuntasuunnitelma on pitkän aikavälin asiakirja, joka sisältää alueen vision ja kehittämistavoitteet, toiminnan ja suunnitelman alueiden käytöstä. Maakuntasuunnitelmalle alisteisia asiakirjoja ovat maakuntaohjelma ja maakuntakaava. Näistä ensimmäinen on keskipitkän aikavälin asiakirja, johon kuuluu toiminnallinen kehittämisohjelma. Se ohjaa rahoitusta projekteihin, joilla tavoitteita toteutetaan. Maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelma on asiakirja, joka valmistellaan vuosittain ja jossa keskeisillä, konkreettisilla kehittämistoimilla tehdään esitykset valtion budjettiin, toisin sanoen anotaan valtiolta rahaa. Maakuntakaava on pitkäaikavälin asiakirja, joka sisältää alueiden käytön yleiset periaatteet, tavoitteet, aluevaraukset ja yhteystarpeet, joita kuntien tasolla tapahtuva

kaavoitus noudattaa. (Lapin liitto 2009, 3.)

Tällä hetkellä (9/2017) voimassa oleva Lapin maakuntasuunnitelma eli *Lapin maakuntastrategia 2040* jo nimensäkin puolesta kertoo, että asiakirjan laadinnassa on käytetty strategista suunnitteluprosessia. Asiakirjan sisällöistä voi kuitenkin lukea, että kyseessä on ollut yhteisen tulevaisuuden luomiseen kaikkia osallisia kutsuva, avoin ja osallistava prosessi, ei ulossulkeva ja vaihtoehdoton, kuten esimerkiksi keskusjohtoinen strategiajohtaminen. (Eriksson & Lehtimäki 2001, 202-204.) ”... asiakirjat laadittiin Lapissa yhtenäisen ja laajasti osallistavan prosessin kautta vuoden 2013 kuluessa.” (Lapin liitto 2014, 3).

Lapin maakuntastrategia 2040 nostaa esille ”neljä keskeistä ilmiötä, joihin Lapin kehittämisessä tulee reagoida ja löytää suunta vuoteen 2040. Nämä ovat: uusi pohjoinen politiikka, ilmastonmuutos- ja biotalous, rakennemuutos sekä virtuaalinen elämäntapa.” (Lapin liitto 2014, 6.) Näihin reagoiminen ja suunnan löytäminen tarkoittavat samanaikaisesti niiden ihmisten, työn ja elinkeinojen tunnistamista, jotka parhaiten edesauttavat tavoitteiden saavuttamisessa.

Ihmisten tunnistamista ja kirjoittamista strategiassa on suunnilleen saman verran kuin aikaisemmassa maakuntasuunnitelmassa vuodelta 2009. Sen sijaan tapa, miten ihmisiä kuvataan, ei ole enää kontrolloiva ja ulossulkeva, eikä väestö alueiden kehittämisen hallinnan välineenä ja kohteena ole enää uusimmassa suunnitelmassa keskiössä. *Lapin maakuntastrategia 2040* tuottaa ihmisistä mahdollistavaa ja moniarvoistavaa puhetta eikä ongelmaväestöä enää tunnusteta ja nimetä.

Eniten kirjoitetaan yhdessä tekemisestä, mikä tuotiin esille sellaisina ilmaisuina kuten yhdessä, kaikki ja me tai ”Tehemä pois”. Toiseksi eniten kuvataan ihmisten arkea ja elämäntapaa, kuten määriteltäessä Lapin arvoperustaa: ”Avoimuus ja kansainvälisyys ovat läsnä kaikessa toiminnassa – ihmisten

arjessa, työn tekemisessä, koulutuksessa, yritystoiminnassa ja julkisella sektorilla” (Lapin liitto 2014, 4) tai ”avoin lappilainen monikulttuurinen yhteisö ja elämäntapa on vahvuus ...” (Lapin liitto 2014, 10). Kolmanneksi eniten kirjoitetaan nuorista ja senioreista, mikä tehdään mahdollistavan puheen avulla, kuten: ”Rakennemuutos tarkoittaa myös rajatonta kansainvälisyyttä sekä yritystoimintaa, työtä, yhdessä tekemistä ja oppimista verkostoissa. Se kohdistuu nuorista senioreihin ja nostaa nuoret keskiöön tulevaisuuden tekemisessä.” (Lapin liitto 2014,16.) Neljänneksi eniten kirjoitetaan osajista ja parhaista tekijöistä, joita kuvataan muiden muassa seuraavasti: ”Rajat ylittävä arktisen huippuosaamisen ja soveltamisen verkosto yhdistää parhaat tekijät, tutkimustiedon ja koulutuksen kohtaamaan markkinoiden ja elinkeinoelämän tarpeen... Lappi houkuttelee osajia.” (Lapin liitto 2014, 18.)

Työstä ja elinkeinoista kirjoitettaessa toistetaan uudenlaista tapaa tehdä työtä. Eniten tuodaan esille virtuaalista ja monipaikkaisista työtä ja sitä kuvataan seuraavasti: ”Virtuaalisuus muuttaa tapaamme tehdä työtä ja opiskella. Virtuaalisuus muuttaa liiketoimintaa ja palveluita. Virtuaalisuus on saumaton osa työtä, fyysisten työpaikkojen merkitys vähenee. Tuottava ja muutoksiin sopeutuva paikasta riippumaton työ, Lapin erityispiirteet hyödynnetään vetovoimatekijöinä etätöiden uusien muotojen kehittämisessä. Avoin data edistää uuden liiketoiminnan syntymistä auttaen myös töissä.” (Lapin liitto 2014, 20-22.)

Toiseksi eniten kirjoitetaan julkisen sektorin muutoksesta ja siihen kohdistuvasta rakennemuutoksesta, kuten ”Julkisen sektorin on uudistuttava ja palveluiden tuottamiseen löydettävä uusia ratkaisuja. ...rakennemuutokseen elinkeinorakenteessa, työn tekemisen tavoissa tartutaan kokonaisvaltaisesti. Rakennemuutos tarkoittaa rajatonta yritystoimintaa, työtä ... Julkisen sektorin rakenteiden on uusiuduttava ... jotta vuoden 2040 Lapissa

on työtä, toimintaa ja palveluja vapaasti valittavissa.” (Lapin liitto 2014, 16-18).

Kolmanneksi eniten strategiassa huomiota saa energia ja sen eri tuotantomuodot, joista kirjoitetaan seuraavasti: ”Energiantuotantovyöhyke painottuu erityisesti perämerenkaaren alueella tukemaan teollisuutta ja toisaalta myös kaivostuotannon tueksi. Vesi- ja tuulivoiman ja tehtaissa tuotetun energian lisäksi on suunnitteilla biopolttonestelaitos sekä merkittäviä tuulivoimainvestointeja ja nesteytetyn maakaasun (LNG) tuotantoa. Hajautettu ja pienenergiatuotanto ... tulee vahvistumaan eri puolilla Lappia. Lappi on pohjoisiin olosuhteisiin soveltuvien, erityisesti lähienergian, tuotanto- ja säätöratkaisujen kehittäjä ja soveltaja. Lapissa panostetaan pienenergiaratkaisujen tuottamiseen, tuotekehitykseen ja soveltamiseen ... arktista osaamista ja energiatuotantoa viedään ulkomaille, mikä tarkoittaa myös uutta liiketoimintaa pohjoisten luonnonvarojen jalostamiseksi.” (Lapin liitto 2014,10-14).

Neljännen sijan jakavat aitoon Lappiin, ekosysteemeihin, luontoon ja kulttuuriin perustuvat työt sekä kaivosten edellytyksiin perustuvat työt, joista kirjoitetaan seuraavainlaisissa yhteyksissä kuten ”... ainutlaatuisen luonnon ja aidon ja alkuperäisen kulttuurin suuri arvo tulee hyödyntää voimavarana ja jalostaa liiketoiminnaksi. Ekosysteemit tuottavat ihmisille monenlaisia aineettomia ja aineellisia hyödykkeitä ja nämä tulee hyödyntää liiketoiminnan näkökulmasta kestävästi ja sopusoinnussa. Kaivostoiminnassa on myönteisiä näkymiä eri puolilla maakuntaa ja näköpiirissä on 10 toimivaa kaivosta vuonna 2040.” (Lapin liitto 2014, 10-24.)

Me-henkisyys, arjen ja elämäntavan huomioiva tulevaisuus esittää toiveen siitä, että tulevaisuudessa olisimme avoimempia ja yhdessä tekeviä ja meillä olisi yhteinen päämäärä. Asiakirjassa halutaan tietoisesti sanoutua irti ”eri ryhmien välisestä edunvalvonnasta” ja ”siirtyä yhteiseen ihmisiä tekemiseen osal-

listavaan malliin.” (Lapin liit-to 2014, 22).

Kun Lapin maakuntasuunnitelma vuodelta 2009 keskittyi etsimään ratkaisuja erilaisiin väestöllisiin huolenaiheisiin, keskittyy *Lapin maakuntastrategia 2040* kuvaamaan alueen ihmisiä voimavarakeskeisesti ja siten alueen elinvoima oikeutetaan yhdessä tekevillä alueen ihmisillä. Maakuntasuunnitelma vuodelta 2009 toi myös useassa kohtaa esille sukupuolet, miehen ja naisen vastavuoroisina puolikkaina ja niiden taloutta palvelevan roolin. (Kari-Björkbacka 2015.) *Lapin maakuntastrategia 2040* ei mainitse sukupuolia.

Työstä ja elinkeinoista kirjoitettaessa tehdään asiakirjassa tulevaisuutta, joka antaa toivoa taloudellisesti kestävästä kehityksestä ja toistaa ekologisen ajattelun ylivertaisuutta. Virtuaalinen ja monipaikkainen työ tuo esille tavan tehdä työtä, joka mahdollistaa asumisen Lapissa ja työpaikan muualla. Sen sijaan kuvattaessa julkista sektoria ja siihen kohdistettua rakennemuutosta, kirjoittaminen saa käskevämpää sävyä, jossa ”meidät” korvataan auktoriteetti, joka tuo tekstin ulkopuolelta viestiä kustannuksista ja tarvittavista säästöistä. Energian ja sen eri tuotantomuotojen kohdalla kirjoitetaan luonnollisen kaltaisesta kasvusta, joka tapahtuu ikään kuin itsensä jonkinlaista evoluutiokehitystä seuraten. Aito Lappi, luontoon ja kulttuuriin perustuvat työt nostavat ekosysteemin toimijaksi, joka huolehtii siitä, että niin luontoon perustuvat kuin luonnonvarojen jalostamiseenkin keskittyvät työt voivat kehittyä rintarinnan ja yhdessä, sulkematta kumpaakaan pois Lapin tulevaisuudesta. Sen sijaan sukupuolten työnjaosta asiakirjassa ei ole mainintaa.

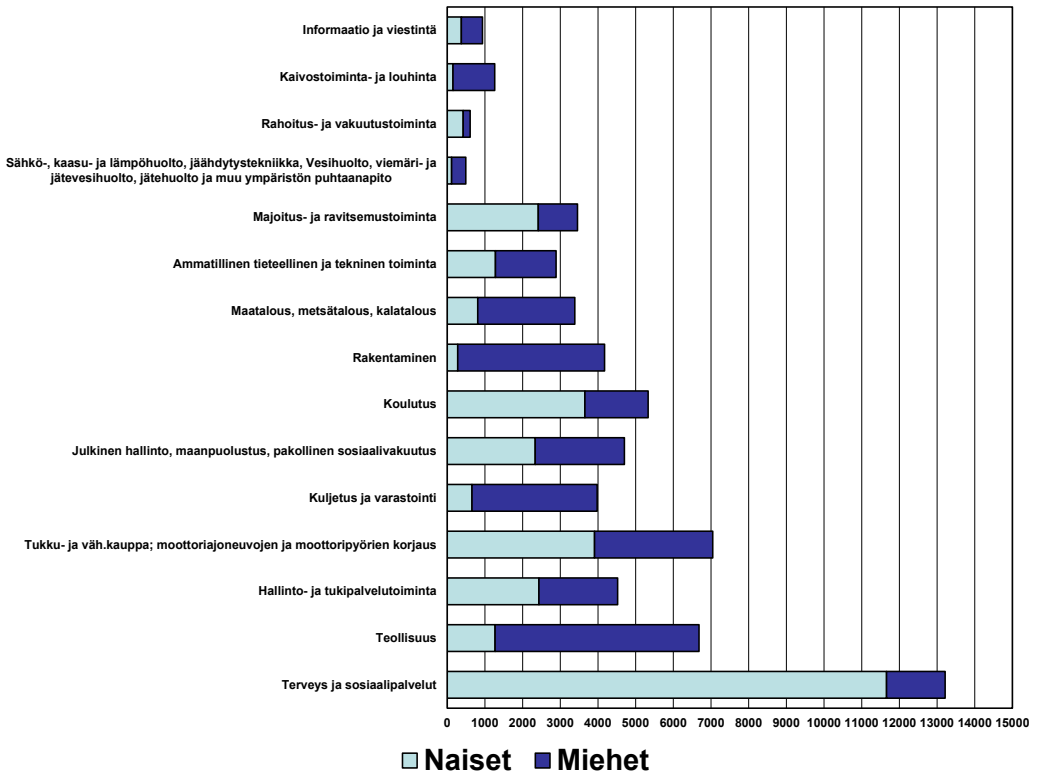
Elinvoima tilastoissa

Sukupuolten olemassa olevat työhön liittyvät jaot järjestävät alueen ihmisiä ja työtä. Useissa tutkimuksissa on myös todettu, että modernisaatioon ja jatkuvuuksiin perustuvassa alueiden kehittämisessä sukupuolten työn-

jaollisten järjestysten huomioiminen osana kehittämistä aiheuttaa katkoksia ja murtumia rikkoonumattomana ja voittoa esitettyyn kehittämisen tarinaan. (Ks. Conelly ym. 2000.) Lapissa, kuten muillakin alueilla Suomessa, työ on vahvasti jakautunut miesten ja naisten aloihin ja ammatteihin (Kuva 1). On olemassa joitakin tasa-aloja, mutta pääsääntöisesti alat ja ammatit ovat joko mies- tai naisvaltaisia (Taulukko 1). Myös työnantajasektorit ovat sukupuolittuneet siten, että suurin osa kuntasektorilla työtä tekevästä on naisia, kun taas yksityisellä sektorilla työtä tekevät ovat pääsääntöisesti miehiä. Taulukkoon 2 on yhteenvedonomaaisesti koottu tunnuspiirteitä naisten ja miesten koulutuksesta ja työssäkäynnistä Lapissa.

Lapissa naisia ja miehiä on lähes yhtä paljon. Naisia oli vuoden 2016 lopulla hieman vajaa puolet maakunnan väestöstä, kun koko maan keskiarvo oli 51 prosenttia. Siten Lapissa naisia on hieman vähemmän kuin maassa keskimäärin. Koulutustasoindeksi on niin naisten kuin miestenkin kohdalla hieman alhaisempi kuin maassa keskimäärin. Koulutustasoindeksillä mitattuna Lapissa asuvat miehet jäävät 40 yksikköä maan keskiarvosta ja naiset 23 yksikköä. Lapin alueella työvoimaan kuuluvilta miehiltä 15 prosentilta puuttuu perusasteen jälkeinen tutkinto, vastaavasti työvoimaan kuuluvilta naisilta tutkinto puuttuu noin yhdeksältä prosentilta. Naiset ovat pääsääntöisesti koulutetumpia kuin miehet niin Lapissa kuin koko maassakin. Korkeasteen koulutuksen suorittaneista aina ylemmälle korkeakouluasteelle asti enemmistö on naisia, lukuun ottamatta tutkijakouluastetta, jolla miehiä on naisia enemmän. Vuosina 2014-2016 Lapin yliopistosta on valmistunut yhteensä 80 tohtoria, joista 22 (n. 28 %) on ollut miehiä. Tästä voi päätellä, että Lappiin muuttaa tohtorikoulutuksen saaneita miehiä enemmän kuin naisia.

Lapin työvoimaan kuuluvista hieman yli puolet on miehiä (51 %). Työllisistä naisia

Kuva 1. Työssäkäyvät toimialan (TOL 2008) ja sukupuolen mukaan Lapissa vuonna 2014. (Lähde: SVT, Väestö, Työlliset toimialan (TOL 2008) ja sukupuolen mukaan vuonna 2014.)
Figure 1. Working population by sector and gender in Lapland, 2014.

on yli puolet (51 %). Työllisillä niin naisilla kuin miehilläkin yleisin tutkinto on keskiasteelta. Sukupuolten välisissä vertailuissa huomio kiinnittyy siihen, että miehet kuitenkin työllistyvät ilman perusasteen jälkeistä tutkintoakin. Työllisiin siis kuuluu noin kuusi prosenttia sellaisia miehiä, joilla ei ole perusasteen jälkeistä tutkintoa. Vastaavasti työttömiin kuuluu noin kahdeksan prosenttia sellaisia naisia, joilla on alin korkea-asteen tutkinto. Tämä havainto hämmentää. Miten on mahdollista, että Lapin työmarkkinoilta löytyy töitä tutkintoa vailla oleville miehille, mutta ei tutkinnon suorittaneille naisille?

Toimialoittain tarkasteltuna Lapin työllistävin ala on ollut vuosina 2009-2014 terveys- ja sosiaalipalvelut. Ala on kasvattanut työvoimaosuuttaan aina vuodesta 2003

lähtien. Terveys- ja sosiaalipalvelut työllistävät eniten naisia. Vastaavasti miehiä on työssä eniten teollisuudessa, joka on Lapin alueen kolmanneksi työllistävin ala. Tosin teollisuuden työvoimaosuudet ovat vuosien 2009-2014 aikana olleet laskusuuntaisia. (Taulukko 1.)

Eniten yrittäjiä Lapissa on maa-, metsä- ja kalataloudessa, joka on myös yrittäjämiesten yleisin ala. Vastaavasti naisten yritys-toiminta keskittyy muun palvelutoiminnan, kuten kampaamoiden, kauneudenhoidon ynnä muiden henkilökohtaisten palveluiden tuottamiseen. Kun maassa keskimäärin yrittäjien osuus työvoimasta on kasvanut vuosina 2009-2014 lähes kaikkien toimialojen osalta, Lapissa vastaavana aikana yrittäjien määrä on vähentynyt. Tämä koskee niin nai-

Taulukko 1. Naisten, miesten ja Lapin suurimmat toimialat ja muutos vuosina 2009 ja 2014. (Lähde: SVT, Väestö, Työlliset toimialan (TOL 2008) ja sukupuolen mukaan vuosina 2009 ja 2014.)
Table 1. Sectors employing the most men, most women and most employees overall in Lapland, 2009 and 2014.

	2009	2014	Muutos 2009-2014
Naiset	Terveys- ja sosiaalipalvelut: 10 182 naista Tukku- ja vähittäiskauppa: 4067 naista Koulutus: 3655 naista	Terveys- ja sosiaalipalvelut: 11 659 naista Tukku- ja vähittäiskauppa: 3909 naista Koulutus: 3652 naista	Terveys- ja sosiaalipalvelut: +1477 naista Tukku- ja vähittäiskauppa: -158 naista Koulutus: -3 naista
Miehet	Teollisuus: 5982 miestä Rakentaminen: 3920 miestä Kuljetus ja varastointi: 3627 miestä	Teollisuus: 5411 miestä Rakentaminen: 3898 miestä Kuljetus ja varastointi: 3322 miestä	Teollisuus: - 571 miestä Rakentaminen: - 22 miestä Kuljetus ja varastointi: - 305 miestä
Kaikki	Terveys- ja sosiaalipalvelut: 12250 henkilöä Teollisuus: 7533 henkilöä Tukku- ja vähittäiskauppa: 7085 henkilöä	Terveys- ja sosiaalipalvelut: 13215 henkilöä Tukku- ja vähittäiskauppa: 7046 henkilöä Teollisuus: 6681 henkilöä	Terveys- ja sosiaalipalvelut: +965 henkilöä Tukku- ja vähittäiskauppa: -39 henkilöä Teollisuus: -404 henkilöä

sia kuin miehiäkin. Kuitenkin joillekin aloille Lapissakin on vuosina 2009-2014 tullut lisää yrittäjiä. Tällaisia aloja toimialaluokituksen (TOL 2008) mukaisesti ovat: informaatio ja viestintä; rahoitus- ja vakuutus toiminta; ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta; koulutus sekä terveys- ja sosiaalipalvelut. Naisten osuus yrittäjistä on pysynyt samana vuosikaudet. Niin Lapissa kuin maassa keskimäärin kaikista yrittäjistä naisia on hieman yli 30 %.

Työnantajasektoreittain tarkasteltuna ainoastaan kuntasektori on kasvattanut työvoimaosuuksiaan niin naisten kuin miestenkin osalta vuosina 2009-2014. Kuntasektori on myös naisten suurin työnantaja, sillä Lapin alueen palkansaajista 22 % on kuntasektorilla työtä tekeviä naisia ja kuntasektorin työntekijöistä naisia on noin 76 %. Yksityinen sektori on Lapin alueen ja miesten suurin työnantaja.

Lapin yleisimmät ammattiryhmät olivat vuonna 2014 palvelu- ja myyntityöntekijät, asiantuntijat sekä erityisasiantuntijat. Nämä ammattiryhmät olivat myös naisten yleisimpiä. Miesten yleisimmät ammattiryh-

mät olivat rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijät, prosessi- ja kuljetustyöntekijät sekä kolmantena palvelu- ja myyntityöntekijät.

Yllä olevat luvut pohjautuvat taulukoihin 1 ja 2 ja niiden lähteinä käytettyihin tilastoihin. Ne yhdessä kertovat naisten ja miesten välisen työnjaon olevan edelleen keskeinen työssäkäyntiä järjestävä tekijä. Sukupuolten välinen työnjako konkretisoituu erityisesti tarkasteltaessa eri alojen ja ammattiryhmien sukupuolijakaumaa ja työllisyyttä.

Asiakirjat ja tilastot yhdessä

Tilastot tekevät ja niitä käytetään tekemään näkyväksi erilaisia eroja ja järjestyksiä, joilla voidaan esimerkiksi retorisisessa mielessä perustella alueen kärkialoja tai niiden avulla on seurattu aluetalouden vaihteluita. (Ks. Kinnunen 2001.) Näin on tehty myös Lapin kehittämistä tekevissä teksteissä vuosina 2003-2009. Alueen, työn ja talouden tilastot ovat tuolloin osoittaneet huolenaiheita ja kipupisteitä, joihin tulisi kiinnittää huomiota ja

Taulukko 2. Naisten ja miesten työssäkäynnin ja koulutuksen piirteitä Lapissa vuonna 2014. (Lähteet: SVT. Väestö, työvoima, työlliset, alue, toimiala, vuosi, ammattiasema, ammattiryhmät, tutkinnot, sukupuoli ja alue 2014; SVT, Yliopistokoulutus 2014-2015.)

Table 2. Employment and educational profiles of women and men in Lapland, 2014.

	Naiset	Miehet	Yhteensä (Lappi)
Asukkaat prosenttiosuudet	50% (koko maa=51%)	50% (koko maa=49%)	100%
Työllisten prosenttiosuudet	51% (koko maa= 51%)	49% (koko maa= 49%)	100%
Koulutustasoindeksi	346 (koko maa = 369)	301 (koko maa = 341)	323 (koko maa = 355)
Työvoimaan kuuluvien tutkinnot (3 yleisintä)	Keskiaste Alin korkea-aste Ylempi korkeakouluaste	Keskiaste Alin korkea-aste Ei perusasteen jälkeistä tutkintoa	Keskiaste Alin korkea-aste Ei perusasteen jälkeistä tutkintoa
Työllisten tutkinnot (3 yleisintä)	Keskiaste Alin korkea-aste Ylempi korkeakouluaste	Keskiaste Alin korkea-aste Ei perusasteen jälkeistä tutkintoa	Keskiaste Alin korkea-aste Ylempi korkeakouluaste
Työttömien tutkinnot (3 yleisintä)	Keskiaste Alin korkea-aste Ei perusasteen jälkeistä tutkintoa	Keskiaste Ei perusasteen jälkeistä tutkintoa Alin korkea-aste	Keskiaste Ei perusasteen jälkeistä tutkintoa Alin korkea-aste
Tutkijakoulutusasteen suorittaneet (lkm)	268	282	550
Työllistävimmät toimialat (3 yleisintä)	Terveys- ja sosiaalipalvelut Tukku- ja vähittäiskauppa ... Koulutus	Teollisuus Rakentaminen Kuljetus ja varastointi	Terveys- ja sosiaalipalvelut Tukku- ja vähittäiskauppa Teollisuus
Eniten yrittäjiä (3 yleisintä)	Muu palvelutoiminta Maa-, metsä- ja kalatalous Tukku- ja vähittäiskauppa ...	Maa-, metsä- ja kalatalous Rakentaminen Kuljetus- ja varastointi	Maa-, metsä- ja kalatalous Rakentaminen Tukku- ja vähittäiskauppa ...
Ammattiryhmät (3 yleisintä)	Palvelu- ja myyntityöntekijät Asiantuntijat Erityisasiantuntijat	Rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijät Prosessi- ja kuljetustyöntekijät Palvelu- ja myyntityöntekijät	Palvelu- ja myyntityöntekijät Asiantuntijat Erityisasiantuntijat
Työnantajasektori (yleisin)	Kunta	Yksityinen sektori	Yksityinen sektori

tehdä korjausliikkeitä. Vuosina 2003-2009 asiakirjoissa huolenaiheet ovatkin koskeneet lähinnä Lapin väestöä, syntyvyyttä, miesten sairastavuutta, syrjäytymisalttiutta ja työllisyyttä. Ratkaisua näihin huolenaiheisiin vuosina 2003-2009 haettiin sukupuolittuneesta

taloudesta eli naisten ja miesten taloutta palvelevista vastavuoroisista rooleista. (Kari-Björkbacka 2015.) Nyt voimassa oleva *Lapin maakuntastrategia 2040* ei esitä huolenaiheita. Asiakirja on kirjoitettu mahdollisuuksiin perustuen. Tässä mielessä *Lapin maakuntastrate-*

gia 2040 edustaa uutta tapaa hakea rahaa valtiolta ja EU:lta. Alueen elinvoimalle perustuvan asiakirjan tuottama mielikuva on kuitenkin kovin kaukana alueen ihmisten työssäkäynnin, työvoiman, koulutuksen ja yrittäjyyden tilastollisesta tarkastelusta. Voisiko näitä kahta erillään olevaa todellisuutta tuoda hieman lähemmäksi toisiaan?

Lapin maakuntastrategia 2040 ei ota esille toimialoja, ei toimialaryppäitä eikä työtä sinänsä, ainoastaan työn tekemisen tapaa, mikä tapahtuu avoimesti ja yhdessä, ulkopuolelta käskyttäen tai sitten luonnollisesti ja itsestään kehittyen. Strategia perustelee valintaa sillä, että ”... alueet eivät erikoistu enää välttämättä sektoreittain tai toimialoittain, vaan pikemmin arvoketjujen, tuotantovaiheiden tai työtehtävien mukaan.” (Lapin liitto 2014, 16.) Tämän valinnan oikeuttaa jonkinlainen ”porterilainen” aluekehityksen paradigma, jonka keskiössä ovat klusterit, joilla tarkoitetaan eri alojen muodostamia ryppäitä, jotka koostuvat toisiinsa vertikaalisin ja horisontaalisin sidoksin liittyvistä aloista. (Porter 2006, 117-204.)

Lapin yrittäjien toimialarakennetta tarkasteltaessa ei voi olla kiinnittämättä huomiota siihen, että Lapissa edelleen suurin osa yrittäjistä ja erityisesti yrittäjinä olevista miehistä toimivat maa-, metsä- ja kalatalouden parissa eli alkutuotannossa, naisten yritys-toiminnan keskittyessä pääsääntöisesti henkilökohtaisten palveluiden tuottamiseen. Alkutuotannossa ja henkilökohtaisia palveluita tuottavissa yrityksissä ja kenties niiden yhdistelmissä voisi myös piillä alueen elinvoimaa.

Terveys- ja sosiaalipalveluita tuottaville aloille odotetaan sote- ja maakuntareformien myötävaikutuksella syntyvän enemmän yrittäjyyttä ja yrityksiä. Tilastoissa tämä on näkynyt pienehkönä yritysten ja yrittäjien määrän kasvuna. Sen sijaan ala kokonaisuudessaan jatkaa työvoimaosuksiensa kasvatamista ja alalla tehty työ tapahtuu edelleen pääosin kuntasektorin toteuttamana. Alan

liiketoimintamahdollisuudet edellyttävät muutoksia talouden arvojärjestyksissä, jotka taas noudattavat tuotannon sukupuolittuneita työnjakoja ja suhteita. (Ks. Adkins 1995.) Niin pitkään kuin julkisen sektorin tekemä terveys- ja sosiaalipalvelutyö nähdään ainoastaan kustannusten kautta eikä esimerkiksi nähdä sen tärkeää roolia aluetaloudessa, kuten veronmaksukyvyn ylläpitämisessä, ala tuskin tulee saamaan näkyvyyttä ja läsnäoloa tuottavan työn piirissä. (Kari-Björkbacka 2015.) Kenties monikansalliset terveystaluiden järjestämiseen ja myymiseen keskittyneet suuret ja globaalit yritykset löytävät ja ovat jo löytäneet paikkansa tuottavan työn ja talouden sisäpiiristä, mutta tätä muutosta ei tule tapahtumaan esimerkiksi pienille, pääsääntöisesti naisten omistamille hoivapalveluita tuottaville yrityksille ilman järjestysten muuttamista. (Merenheimo 2016.)

Lapin alueella asuvat ihmiset ovat kovin alhaisesti koulutettuja maan keskiarvoon verrattuna. Kuitenkin tilastoista on nähtävissä, että Lapin alue ja työ ovat houkutelleet joukkoonsa myös enenevässä määrin tohtoritutkinnon suorittaneita, joista enemmistö on miehiä. Huolenaiheeni liittyykin siihen, tunnistuvatko taiteiden, kasvatustieteiden ja yhteiskuntatieteiden naisvaltaisilta aloilta valmistuneet tohtorit, joita Lapin yliopistokin kouluttaa, alueen voimavarana ja innovaatioressursseina yhtä hyvin kuin teknis-luonnontieteellisiltä aloilta valmistuneet. Ja anneaanko humanistis-yhteiskuntatieteellisiltä aloilta valmistuneille tohtoreille mahdollisuus ”elinvoimaistaa” ja uudistaa omaa alaansa, kuten sosiaalialaa? Ylipäätään, tunnistaako talouden läpileikkaavuudelle perustuva arvomaailma humanistis-yhteiskuntatieteellisten tohtoreiden panoksen ja osaamisen osana paljon mainostettua ja sanana inflaationkin kärsinyttä innovaatiopolitiikkaa. Esitänkin, että Lapin yliopistosta valmistuneita tohtoreita ja heidän tunnistumistaan elinkeinolisten innovaatioiden yhteydessä tulisi tutkia

enemmän.

Yhteenveto

Sukupuolten työn ja talouden erojen ja järjestysten tunnistaminen on keskinen osa suunniteltaessa ja toteutettaessa alueiden tulevaisuutta. Tässä mielessä rahoituksia ohjaavat asiakirjat ovat keskeisiä sukupuolten työn ja talouden järjestäjiä ja arvottajia. Siten asiakirjoilla on myös tärkeä tehtävä järjestysten purkajana.

Lapin maakuntastrategia 2040 perustuu alueen vahvuuksille ja elinvoimalle sivuuttaen hallinnalliset ja työnjaolliset käytännöt, jotka toistuvat ja kehystävät alueiden kehittämistä. Näitä ovat naisten ja miesten sekä julkisen ja yksityisen talouden muuttumattomat työnjaot ja järjestykset. Kun strategiaa vertaa vuoden 2009 maakuntasuunnitelmaan, voisi asiakirjojen sisällöllistä muutosta kuvata strategisesta asiakirjasta myyntipuheeksi, missä ohjelmapuhe ei enää painota alueen strategiaa vahvuuksia vaan ennemminkin toimii markkinointina rahoituksen hankkimiseksi. (Ks. Elomäki ym. 2016; Kuusela & Ylönen 2013.)

Strategia noudattaa niin ulkoasullisesti kuin sisällöllisestikin niin sanottua pitchausta, joka tarkoittaa tiiviissä muodossa ja lyhyessä ajassa pidettävää puhetta, jonka tarkoituksena on vakuuttaa kuulija - ostaja esiteltävästä tuotteesta eli tässä tapauksessa Lapin alueesta. Ainoa särö, joka tässä puheessa on, on julkinen sektori ja sille asetetuista pakottavista syistä toteutettava rakennemuutos. Julkinen sektori ja sen reunoilla tapahtuva sote-reformi ovat vääranlaisia suhteessa konsulttialueen strategiaan ja päämääriin, jolloin sosiaali- ja terveyspalvelut naisvaltaisina aloina joutuvat jatkuvasti käymään neuvotteluita suhteestaan alueeseen, aluetalouteen ja alueen sukupuolten työnjakoon, sen eroihin ja järjestyksiin. (Ks. Skeggs 2014.)

Alueiden kehittäminen on muuttunut

ongelmapuheesta monenlaisia mahdollisuuksia sisältäväksi ja elinvoimaisuutta esittäviksi dokumenteiksi, jolloin myös neuvottelut hegemonian kanssa muuttuvat monisuhteisiksi. Ne eivät ole enää yksi- tai kaksisuuntaisia, vaan sisältävät useammanlaisia ja -tasoisia neuvotteluita yksilöiden, sukupuolten, instituutioiden ja yhteisöjen kesken ja sisällä. Alueiden kehittäminen sisältää enenevässä määrin erilaisia affekteja ja affektitalouden piirteitä, missä tunteet ja tunteisiin vetoaminen, kutsut ja kutsuhuudot lisäävät ja vähentävät ihmisten sekä instituutioiden toimintakykyä ja järjestävät ihmisten sekä asioiden suhteita kiinnittämällä ja irrottamalla, lähentämällä ja loitontamalla. (Elomäki ym. 2016, 381.)

Talous on heijastumaa ihmisten, kulttuurien ja yhteisöjen arvomaailmasta. Kun arvomaailma muuttuu, talousjärjestelmät seuraavat perässä. Alueiden erikoistumiselle ja keskinäiselle kilpailulle perustuva alueiden kehittäminen on Lapin osalta muuttunut sukupuolittuneen talouden tuottamista eroista ja järjestyksistä affektitaloudeksi. Alueiden kehittämiseen mukaan tullut pitchaus tai myyntipuhe, joka sivuuttaa tilastot tai muun avoimen datan hyödyntämisen kehittämistyössään, tekee alueiden kehittämisestä yksilöllisiä, rahan arvottamiseen liittyviä henkilökohtaisia prosesseja ja suhteita. Tämä paradigman muutos lisää alueiden kehittämisen yhteydessä sirpaleisuutta ja katkoksellisuutta sekä tekee kutsuista ja kutsuhuudoista yksilöllisiä, joita eivät perinteiset kategoriat, kuten sukupuoli, luokka, ikä, sukupolvi, poliittinen suuntaus, yhteisö tai paikallisuus enää määritä ja ennusta.

Sukupuolen voi kuitenkin vielä tunnistaa työn jaoista ja järjestyksistä silloin, kun *Lapin maakuntastrategiassa 2040* kirjoitetaan julkisen sektorin rakennemuutoksesta ja energia-alan töistä. Näistä ensimmäinen on naisvaltainen ala, jolta vaaditaan muutosta ja joka on pakotettu muuttamaan sisältöjään ja järjestyksiään. Jälkimmäinen on miesvaltainen ala, jossa

kasvun ja kehityksen odotetaan tapahtuvan luonnollisesti, ikään kuin itsestään. On silti vaikea vielä arvioida sitä, millaisia eroja ja järjestyksiä muodostuu *Lapin maakauntastrategia 2040* tuottamissa käytännöissä työlle, taloudelle ja sukupuolten työnjaolle.

Kirjallisuus

- Adkins, L. 2005. Social Capital: The anatomy of a troubled concept. *Feminist Theory* 2005 6:195. DOI:10.1177/1464700105053694. SAGE. <http://fty.sagepub.com/content/6/2/195>. 195-211.
- Alueuudistus. 2017. <http://www.alueuudistus.fi>. (Viitattu 4.8.2017)
- Barad, K. 2012. Matter feels, converses, suffers, desires yearns and remembers. Interview with Karen Barad. DOI: <http://dx.doi.org/10.3998/ohp.11515701.0001.001>. Open Humanities Press.
- Barad, K. 2007. Meeting the universe halfway: Quantum physics and the entanglement of matter and meaning. Duke University Press. Durham.
- Conelly, P. M., Li, T., M. MacDonald, M. & Parpart, J. L. 2000. Feminism and Theoretical Perspectives. Julkaisussa: Parpart, J. L. (toim.) *Theoretical Perspectives on Gender and Development*. International Development Research Centre. Ottawa. 51-90.
- Elomäki, H., Kantola, J., Koivunen, A. & Ylöstalo, H. 2016. Kamppailu tasa-arvosta: tunne, asiantuntijuus ja vastarinta strategisessa valtiossa. *Sosiologia* 4, 377-395.
- Eriksson, P. & Lehtimäki, H. 2001. Strategy rhetoric in city management. How the presumptions of classic strategic management live on? *Scandinavian Journal of Management* 17. Pergamon. 201-223.
- Foucault, M. 1980. *Tarkkailla ja rangaista*. Otava. Helsinki.
- Glöersen, E. 2009. Vahva, erityinen, lupaava – kohti pohjoisten harvaan asuttujen alueiden visiota 2020, Nordregio-raportti 2009:2. Aluekehitys ja alueellinen innovaatiopolitiikka.
- Haraway, D. 1991. *Simians, Cyborgs and Women. The Reinvention of Nature*. New York and London. Routledge.
- Haveri, A. & Suikkanen, A. 2003. Lapin aluekehitys ja sen tulevaisuus. Julkaisussa: Massa, I. & Snellman, H. (toim.) *Lappi - Maa, kansat, kulttuurit*. Suomalaisen kirjallisuuden Seuran Toimituksia 924. Helsinki. 160-182.
- Kari-Björkbacka, I. 2016. Millaista sukupuolta kehysriihi teki? Julkaisussa: *Talous on tasa-arvokysymys*. Tasa-arvovaje.fi.
- Kari-Björkbacka, I. 2016. Miesvaltaiset alat ovat investointeja, naisvaltaiset kulueriä. Julkaisussa: *Uutistamo*. Uutistamo.fi.
- Kari-Björkbacka, I. 2015. Alueen ja työn sukupuoli. *Acta Universitatis Lapponiensis* 306. Lapin yliopistopaino. Rovaniemi.
- Kinnunen, M. 2001. Luokiteltu sukupuoli. *Vastapaino*. Tampere.
- Koivurova, T., Śmieszek, M., Stepie`n, A., Mikkola, H., Käpylä, J. & Kankaanpää, P. 2017. Suomen puheenjohtajuus Arktisessa neuvostossa (2017-2019) muutoksen ja epävarmuuden aikakaudella. *Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja* 14/2017. Helsinki.
- Kuusela, H. & Ylönen, M. 2013. *Konsulttidemokratia. Miten valtiosta tehdään tyhmä ja tehoton?* Gaudeamus. Helsinki.
- Laki alueiden kehittämisestä. 2009. 29.12.2009/1651. <http://www.finlex.fi/fi/laki/smur/2009/20091651>. (Viitattu 5.3.2011)
- Massey, D. 1994. *Space, Place and Gender. A woman's Place?* With L. McDowell. Polity Press. Cambridge.
- Merenheimo, P. 2016. Naisten markkinat – Hoivan markkinaehtoistuminen institutionaalisen yrittäjyyden näkökulmasta. *Acta Universitatis Lapponiensis* 340. Lapin yliopistopaino. Rovaniemi.
- Mills, S. 2004. *Discourse*. Routledge. London.
- Nätkin, R. 1997. *Kamppailu suomalais-*

ta äitiydestä. Maternalismi, väestöpolitiikka ja naisten kertomukset. Gaudeamus. Tampere.

Perelman, C. 2007. Retoriikan valtakunta. Vastapaino. Tampere.

Porter, M. E. 2006. Kansakuntien kilpailu. Talentum. Karisto. Helsinki.

Skeggs, B. 2014. Elävä luokka. Vastapaino. Tampere.

Suopajarvi, L. 2009. Valtiojohtoisesta hyvinvointipolitiikasta globaalin markkinatalouden kilpailuun. Vertailussa vuosien 1977 ja 2008 aluepoliittiset ohjelmat Lapin erityisongelmien ratkaisemiseksi. Julkaisussa: Hirvonen, T. & Suikkanen, A. (toim.) ESPON Pohjoisessa. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Alueiden kehittäminen 55/2009. Työ- ja elinkeinoministeriö. 73-88.

Aineistolähteet

Lappi – Euroopan Arktinen portti. Lapin maakuntastrategia 2040. Lapin liitto 2013. Saatavana: http://www.lappi.fi/lapinliitto/c/document_library/get_file?folderId=26224&name=DLFE-22708.pdf. (Viitattu 4.8.2017)

Lappi. Pohjoisen luova menestyjä. Lapin maakuntasuunnitelma 2030. Lappi eanagodeplána 2030. Lapin liitto 2009.

SVT. Taulukko 010. Väestö muuttujina alue, pääasiallinen toiminta, ikä, vuosi ja sukupuoli. Työssäkäynti. ISSN=1798-5528. Helsinki. Tilastokeskus. Saatavana: <http://www.stat.fi/til/tyokay/meta.html>. (Viitattu 6.9.2017)

SVT. Taulukko 022 Väestö muuttu-

jina alue, pääasiallinen toiminta, koulutusaste, ikä, vuosi ja sukupuoli. Työssäkäynti. ISSN=1798-5528. Helsinki. Tilastokeskus. Saatavana: <http://www.stat.fi/til/tyokay/meta.html>. (Viitattu 6.9.2017)

SVT. Taulukko 030. 15 vuotta täytännyt väestö koulutusasteen, alueen ja sukupuolen mukaan 2011-2015. Työssäkäynti. ISSN=1798-5528. Helsinki. Tilastokeskus. Saatavana: <http://www.stat.fi/til/tyokay/meta.html>. (Viitattu 6.9.2017)

SVT. Taulukko 050. Alueella työssäkäyvät (työpaikat) muuttujina Vuosi, työpaikan alue, työnantajasektori ja sukupuoli. Työssäkäynti. ISSN=1798-5528. Helsinki. Tilastokeskus. Saatavana: <http://www.stat.fi/til/tyokay/meta.html>. (Viitattu 6.9.2017)

SVT. Taulukko 055. Työlliset muuttujina alue, toimiala, ikä, vuosi, ammattiasema ja sukupuoli. Työssäkäynti. ISSN=1798-5528. Helsinki. Tilastokeskus. Saatavana: <http://www.stat.fi/til/tyokay/meta.html>. (Viitattu 6.9.2017)

SVT. Taulukko 062. Työlliset muuttujina ammattiryhmä, alue, vuosi ja sukupuoli. Työssäkäynti. ISSN=1798-5528. Helsinki. Tilastokeskus. Saatavana: <http://www.stat.fi/til/tyokay/meta.html>. (Viitattu 6.9.2017)

SVT. Taulukko 010. Yliopisto-opiskelijat ja –tutkinnot 2001-2016 (Kansallinen koulutusluokitus 2016) muuttujina Yliopisto, koulutusaste, koulutusala, sukupuoli, vuosi ja opiskelijat ja tutkinnot. Yliopistokoulutus. ISSN=1799-0599. Helsinki. Tilastokeskus. Saatavana: <http://www.stat.fi/til/yop/index.html>. (Viitattu 13.9.2017)

Kolarilaisten argumentteja kaivostoiminnan ja matkailun suhteista

Asta Kietäväinen

Lapin yliopisto

PL 122, 96101 Rovaniemi

E-mail: asta.kietavainen(at)ulapland.fi

Tiivistelmä

Kaivostoiminta alkoi Kolarissa vuonna 1975, jolloin valtioyhtiön omistama Rautuvaaran rautakaivos aloitti toimintansa. Kaivos päätettiin lopettaa vuoden 1988 loppuun mennessä ja noin 200 työntekijää ja toimihenkilöä menettivät työpaikkansa ja kunta suurimman veronmaksajansa. 2000-luvulla kaivostoiminta vilkastui uudelleen Suomessa, ja Kolarissakin on suunniteltu Hannukaisen kaivoksen avaamista ensin kansainvälisen Northland Resourcesin ja sittemmin Tapojärvi Oy:n toimesta.

Artikkelissa pohdin kaivossuunnitelman nykyistä tilannetta Kolarissa siellä tehtyjen haastattelujen perusteella. Miten nähdään kaivoksen ja matkailun merkitys kunnan elinvoimaisuuteen vai ovatko ne ristiriidassa keskenään? Kuinka haastateltavien näkemykset eroavat ja miten omaa kantaa puolustetaan? Analysoin haastatteluja retorisen kuuntelun (rhetorical listening) menetelmällä, jonka avulla pyrin tulkitsemaan eri näkökulmasta esitettyjä väittämiä ja niiden taustalla olevia kulttuurisia ajattelumalleja. Onko nähtävissä halua etsiä mahdollisia ratkaisuja ristiriitaisessa tilanteessa?

Matkailuyrittäjät kokevat kaivoksen tuhoavan heidän elinkeinonsa, jolla on nyt suuri merkitys kunnan elinvoimaisuudelle. Toteutuessaan kaivoskin toisi työpaikkoja ja elvyttäisi osaltaan kunnan taloutta. Kaivos voisi lisätä elinvoimaisuutta, mutta voiko se tehdä sen jonkun muun elinkeinon kustannuksella? Aito vuorovaikutteinen keskustelu, jossa kuunneltaisiin vastapuolen kantoja pyrkien niitä ymmärtämään, näyttää puuttuvan. Samoilla argumenteilla puolustetaan ja vastustetaan kaivosta. Vastapuolen argumentteja pyritään väheksymään ja omia liioitellaan. Kaivoksen ja matkailun yhteensovittaminen näyttää olevan haastattelujen perusteella vaikeaa.

Avainsanat: Kaivos, matkailu, yhteisö, argumentit, retorinen kuuntelu

Abstract

Arguments about mining and tourism relations in Kolari

Mining started in Kolari in 1975 when Rautuvaara iron mine owned by the state company began to operate. The mine was closed by the end of 1988, and some 200 employees and staff members lost their jobs and the municipality's largest taxpayer. In the 2000s, mining activities were revitalized in Finland, and in Kolari, the opening of the Hannukainen mine was first planned by Northland Resources and then by Tapojärvi.

In the article, I am discussing the current situation of the mining plan based on interviews made in Kolari. Are mining and tourism conflicting with each other and what roles do they play in the vitality of the municipality? How do the interviewees' opinions differ from each other and how do they defend their own position? I have analyzed interviews using rhetorical listening, a method that I use to interpret the statements made from different standpoints and affected by underlying cultural patterns. Are there any efforts to understand opposing arguments? Is there any will to look for possible solutions in this contradictory situation?

Tourism entrepreneurs feel that the mine will destroy their livelihood, which now has great significance for the vitality of the municipality. If the mine is opened it would create jobs and reinvigorate the

Käsikirjoitus vastaanotettu 12.10.2017, ennakkotarkistettu 13.11.2017, korjattu versio vastaanotettu 6.12.2017, hyväksytyt julkaistavaksi 7.12.2017

municipal economy. The mining could boost vitality, but would it do it at the expense of some other business? True interactive communication including listening to opposing positions and trying to understand them, seems to be missing. The same arguments are valid to defend and oppose the mine depending on which party uses them. Actors seek to understate counterparty arguments and overstate their own claims. The coordination of the mine and tourism seems to be difficult based on the interviews of this study.

Key words: Mine, tourism, community, arguments, rhetorical listening

Johdanto

Kolarissa on ollut kaivostoimintaa jo vuodesta 1975, jolloin valtioenemmistöinen yhtiö Rautaruukki Oy perusti Rautuvaaran rautakaivoksen. Tuohon aikaan Suomessa oli käynnissä 1960-luvulla alkanut rakennemuutos, niin sanottu suuri muutto, jonka aikana muutettiin etenkin Itä- ja Pohjois-Suomesta työn perässä Etelä-Suomeen ja Ruotsiin. Myös Kolarissa oli tuolloin korkea työttömyys. Perustamispäätökseen vaikuttivat sekä raudan tarve että työllisyysnäkökohdat. Kaivos toikin kuntaan 250 työpaikkaa. Rakennustoiminta vilkastui kunnassa, sillä kaivoksen työntekijät tarvitsivat asuntoja. (Alajärvi ym. 1990.)

Kaivos päätettiin lopettaa vuoden 1988 loppuun mennessä, ja noin 200 työntekijää ja toimihenkilöä menetti työpaikkansa ja kunta suurimman veronmaksajansa. Noin kolmannes entisistä kaivoksen työntekijöistä muutti pois Kolarista. Ihmisiä koulutettiin uusiin ammatteihin ja korvaavien työpaikkojen luomiseen osallistui taloudellisesti niin yhtiö kuin valtio (Alajärvi ym. 1990). Sekä paikallishallinnon että alue- ja keskushallinnon aluepoliittiset toimenpiteet kohdistuivat matkailuelinkeinon ja palvelujen tukemiseen. Eskelinen ja Kaiponen (1990) ovat todenneet, että teollisuuden kriisit ovat käynnistäneet monia paikallisia kehittämishankkeita ja elinkeinopoliittisia toimenpiteitä. Näiden toimenpiteiden seurauksena alkoi Ylläksen matkailuelinkeinon laajeneminen merkittäväksi elinkeinoksi Kolarissa. Vuonna 2011 Kolarissa välittömän matkailutulon osuus

kaikkien toimialojen liikevaihdosta oli 48 prosenttia (Satkokangas 2011, 18). Äkäslompolosta ja Ylläsjärvestä on tullut kunnan kehityksen painopistealueita ja nämä alueet ovat kasvattaneet väestöään. Elinkeinorakenne on muuttunut palveluvaltaisemmaksi ja alkutuotannon osuus on puolestaan vähentynyt. (Tuulentie & Sarkki 2009, 14-15.)

Valtiovetoinen kaivostoiminta hiipui Suomessa ja hiljaiseloa kesti 2000-luvun alkuun. Suomessa alkoi tuolloin kaivosteollisuuden uusi nousukausi. Aiemmin kaivostoiminta oli kotimaisen teollisuuden yksinoikeus, mutta vuoden 1994 ETA-sopimus avasi kansainvälisille yhtiöille toimintamahdollisuudet Suomessa. Kaivosteollisuuden uudet toimijat ovat olleet pääasiassa ulkomaisia pörssi-yhtiöitä. (Mononen & Suopajarvi 2016, 7.) Northland Resources käynnisti Kolarissa Hannukaisen kaivoksen avaamisen tähtäävät toimenpiteet. Yhtiö ajautui kuitenkin konkurssiin pian ympäristövaikutusten arviointi (YVA) -selostuksen valmistuttua. Sitä ennen yhtiö oli ehtinyt pyytää kunnalta myös kaavoituksen aloittamista. Nämä toimet keskeytettiin, kunnes suomalainen Tapojärvi Oy osti konkurssipesän ja jatkoi siitä mihin Northland Resources oli jäänyt.

Luonnonvarojen käytöllä on globaali ulottuvuus, mutta niiden käyttö on myös paikallinen kysymys. Niinpä luonnonvarojen hyödyntäminen voi aiheuttaa ristiriitoja erilaisten toiveiden, käsitysten ja mahdollisuuksien törmätessä toisiinsa. (Similä 2015, 1.) Kolarissa matkailupuolen vastustus kaivosta kohtaan heräsi jo Northland Resourcesin YVA-prosessin lopulla. Tilanne on jatkunut

uuden omistajan aikana. Esimerkiksi Heikkinen ym. (2013) ovat todenneet, että ihmiset ovat huolestuneita kaivostoiminnan aiheuttamista haitoista luontomatkailulle. Kunta on jakautunut kaivoksen vastustajiin ja puolustajiin, ja kunnan päättäjät ovat vaikeassa tilanteessa tehdessään kaivostoimintaan liittyviä päätöksiä. Mahdollisen kaivoksen koetaan uhkaavan matkailuelinkeinoja ja ympäristöriskejä pelätään. Toisaalta paikallisilla on muistissa Rautuvaaran tuoma työllisyys ja elinkeinoelämän vilkastuminen kunnassa. Artikkelissa pohdin kaivossuunnitelman nykyistä tilannetta ja sen herättämää keskustelua Kolarissa siellä tehtyjen haastattelujen perusteella. Artikkelissa haen vastausta seuraaviin kysymyksiin: Millaisena eri toimijat näkevät kaivoksen ja matkailun merkityksen kunnan elinvoimaisuuteen? Voidaanko kaivos ja matkailu sovittaa yhteen? Kuinka haastateltavien näkemykset eroavat ja kärjistyvät omaa kantaa puolustettaessa? Voidaanko tätä kärjistymistä estää?

Aineistot, tutkimusmenetelmät ja teoreettinen viitekehys

Kohdealueena on Hannukaisen kaivos Kolarissa, joka on siis tällä hetkellä luvitusvaiheessa. Ympäristölupahakemus on jätetty Aluehallintovirastolle (AVI) helmikuussa 2016 ja päätöstä odotetaan vuoden 2017 lopussa tai seuraavan vuoden alussa. Kaivospiirihakemus on jätetty joulukuussa 2015 Turvallisuus- ja kemikaalivirastolle (Tukes) ja päätöstä odotetaan myös vuoden 2017 kuluessa.

Aineistona käytän Adaptiivinen muutoksen hallinta kohti kestävää taloutta Arktisella alueella (GovAda) -hankkeessa kevättalvella 2016 Kolarissa tehtyjä teemahaastatteluja. Pääteemat olivat haastateltavan tausta, kyseessä olevan kaivoksen historia, YVA/SVA, osallistaminen, kaivoksen luvitus, kaavoitus, kaivoksen suhde ympäröivään yhteiskuntaan, kaivoksen tulevaisuus ja sääntelyn kehittämi-

nen. Teemojen alle oli mietitty alakysymyksiä, joiden avulla varmistettiin, että kaikki osat tulivat käsitellyksi. Kysymykset olivat avoimia, joten haastateltava voi kertoa asioista haluamallaan tavalla. Lopussa oli vapaan sanan mahdollisuus. Ryhmämme haastatteli yhtä edustajaa kustakin kuudesta toimijaryhmästä: kaivostoimija, kyläläinen, matkailuyrittäjä, poromies, kunnan viranhaltija ja luottamushenkilö. Haastatteluja informantteja oli kuusi ja niihin viitataan koodilla H1-H6. Nauhoitimme haastattelut ja äänitettä kertyi seitsemän tuntia, joka litteroituna muodosti 78 sivun tekstiaineiston.

Analysoin tekstit temaattisesti käyttäen laadullisen aineiston tarkasteluun soveltuvaa NVivo-ohjelmistoa. Näin määritin seuraavat teemat: kaivos, muistot, työpaikat, matkailu, vastustus, etäisyys, YVA, kaavoitus ja yhteensovittaminen. Nämä teemat sisältävät sekä kaivoksen vastustajien että puoltajien väittämiä, joita analysoin retorisen kuuntelun rhetorical listening (Ratcliffe 2005) menetelmällä. Ratcliffe (2005) on todennut, että yhteisöillä, esimerkiksi saman kylän asukkailla, on jonkinasteinen vastuu toistensa elämästä ja sen laadusta. He ovat riippuvia kulttuurisesta menneisyydestään ja paikantavat identiteettiään yhtäläisyyksien ja erojen kautta. Heidän tulkintojaan ohjaavat identiteetin avaamat näkökulmat ja toimija-asemat sekä kulttuuriset koodistot. Sama väite voi merkitä toiselle ihmiselle eri asiaa tai paremminkin he tulkitsevat väitettä eri lähtökohdistta. Pysin tulkitsemaan, mistä näkökulmasta väittämiä on esitetty ja millaisia kulttuurisia ajatusmalleja niiden taustalla on. Kiinnitän huomiota siihen, onko halua etsiä mahdollisia ratkaisuja ristiriitaisissa tilanteissa. Retorisen kuuntelun metodissa tulee tietoisesti tunnistaa erilaiset näkökulmat ja ympäröivät diskurssit sekä se, miten erilaiset tulkinnat esitettyistä väittämistä syntyvät.

Tietoteoreettisesti analyysi pohjaa standpoint- eli näkökulmasidonnaisuuden teoriaan

(Harding 1991; Smith 1997). Standpoint-teoria mahdollistaa kriittisen tarkastelun ja asettaa tutkimuksen kohteeksi tutkittavien konkreettiset eletyt kokemukset ja arvostaa näkökulmien moninaisuutta (Holmes 2009). Sandra Harding (2004) on korostanut, että yhteiskunnallisiin asemiin kytkettyjä näkökulmia on monia. Kaivospaikkakunnalla on useita näkökulmia ja sama haastateltava voi esittää näkemyksiään useammasta näkökulmasta. Kolarin haastatteluista paikansin useita yhteiskunnallisia toimija-asemia. Haastateltavat esittivät väitteitään ja tulkitsivat toisten väittämiä edustamastaan näkökulmasta. Tunnistettavia toimija-asemia ovat: kaivostoimija, kyläläinen, matkailuyrittäjä, mökkiläinen, kuntalainen ja kuntapäätävä.

Seuraavaksi esittelen tulokset ja pohdin, miten haastateltavien näkemykset eroavat ja kärjistyvät omaa kantaa puolustettaessa.

Muistoista vastustukseen

Kaivoksen lopettaminen aiheutti 1990-luvun alussa negatiivisen kierteen. Työttömyys lisääntyi voimakkaasti, osa kaivostyöntekijöistä muutti pois ja kunnan verotulot pienenivät (Alajärvi ym. 1990). Vastareaktion kunnassa lähdettiin valtiovalan tukemana kehittämään matkailua. Haastatteluista käy ilmi, että hyvät muistot vanhasta kaivoksesta ja siitä, että se ei aiheuttanut haittaa matkailulle, koetaan vastustajien puolelta ongelmallisina.

Tässä ehkä se ongelma, että Kolarin kunnassa on paljon vanhoja ihmisiä ja sukua, jotka on ollut kaivoksessa töissä ja heillä on hyvät muistot elintasosta, minkä kaivos toi ja ettei se silloinkaan matkailua häirinnyt. (...) Matkailun kasvu lähti käyntiin oikein kunnolla, kun toi kaivos [Rautuvaara] lopetti. Se on osittain reaktio siihen suurtyöttömyyteen, joka tänne tuli kaivoksen lopettaessa. (H1)

Matkailun edustajien näkökulmasta 1990-luvun matkailu oli elinkeinona vielä harrastelua. Ulkomaisten matkailijoiden osuus ei ollut suuri. Matkailun kehittäminen oli tuol-

loin ratkaisu työttömyyteen. Nyt pelätään ulkomaalaisten matkailijoiden kaikkoavan, jos kaivos tulee.

Kaivostoimija käyttää vastaavaa väitettämää puolustaakseen tulevaa kaivosta. Hän korostaa kotitalouksien saamaa taloudellista vakautta:

Kolarissa on ollut Rautuvaara toiminnassa. Varsinkin kirkonkylällä joka perheessä on vielä ainakin legendoja, jos ei isovanhemmat tai vanhemmat tai perheestä ja suvusta on ollut kaivoksessa töissä ja tuovat esille, miltä on tuntunut, kun on tullut joka kuukausi tili. (H3)

Kun kaivostoiminta aktivoitui 2000-luvulle tultaessa, myös Kolarissa Northland Resources alkoi suunnitella kaivoksen avaamista uudelleen. Ilmapiiri oli asialle myönteinen ja vastakkainasettelua matkailun ja kaivoksen välille ei heti ilmaantunut. Kolarissa oli työttömyyttä ja kunnan luottamushenkilö totesi, että kaivos herättäisi uskoa tulevaisuuteen etenkin nuorison keskuudessa. Samalla hän pyrki vähättelemään matkailun kykyä kehittää työllisyyttä.

Alussa matkailualan edustaja arvioi, että kaivoksen tulo tuo positiivisia vaikutuksia työllisyyteen, mutta hänen mielipiteensä muuttui, kun suunnitelmista tuli enemmän tietoa:

Alussa kun Northland tuli, sehän tuntuu bienolta, kun puhuttiin että 700-1000 työpaikkaa tulisi lisää ja kerrannaisvaikutus olisi kolme-neljä työpaikkaa per yksi kaivostyöpaikka. Mutta kun alkoi selvitä, kuinka lähelle se tulee meitä, ja se valtava kokoluokka. Niin se vie omalta elämiseltä pohjan. (H5)

Kaivoksen kokoluokka selvisi vasta, kun Northland Resourcesin teettämä YVA-selvitys valmistui. Kyläläinen kertoo, että ratkaisevaa suunnitelman laajuuden ymmärtämiselle olivat kartat:

...silloin täällä ihmisille vasta valkeni, kun ne näki ensimmäisen kerran kartat, että mistä on kyse. Siihen saakka vastustusta ei ollut, kun luultiin, että tulee Rautuvaaran kaivoksen kokoinen kaivos, joka oli maan alla ja joka ei näy minnekään. (H1)

Muistoilla ja yhteisillä kokemuksilla on vaikutusta siihen, kuinka tulkitsemme tulevia tapahtumia. Mieleessään paikalliset asukkaat hahmottivat kokoa vanhan kaivoksen perusteella. Kun ristiriitatilanne on syntynyt, samoja muistoja käytetään sekä kaivoksen puolustamiseen että vastustamiseen näkökulmasta riippuen.

Työllisyysvaikutukset

Työllisyys herättää paikkakunnalla erilaisia tulkintoja. Matkailuyrittäjien keskuudessa koetaan, että kaivoksen työllisyysvaikutuksia suurennellaan. Toisaalta tunnustetaan, että kaivos tuo työpaikkoja. Siihen ei kuitenkaan uskota, että kaivoksen työntekijät muuttaisivat paikkakunnalle asumaan:

Kaivosmiehet ovat reissumiehiä, ne tietää ettei kaivospaikkakunnalta kannata taloa ostaa, koska ne joutuu sen kalliilla ostamaan ja sitten kun kaivos loppuu, joudut sen ilmaiseksi myymään. (H5)

Kaivoksen puolustajat vähättelevät matkailun tuomia työpaikkoja väittäen, että ne eivät ole ympärivuotisia. Samalla kaivoksen edustaja korostaa kaivoksen työpaikkojen pysyvyyttä ja ympärivuotisuutta:

Pois lukien matkailuyrittäjät ja mökkiläiset, niin kaikkeiden muiden tahojen käsitys on sataprosenttinen, että se tuo aktiiviteettia ja tuloa ja kerrannaisyöpaikkoja. (H3)

Poroelinkeinon harjoittaja arvelee, ettei kaivos kovin paljon työpaikkoja tuo. Saattaa olla päinvastoin, että matkailun määrä putoaa. Yllästunturin alueelle ei siitä varmaan ole hyötyä (H4). Hän nosti esille myös sen, että kuntapäätäjät miettivät tietenkin kaivoksen tuomaa työllisyyttä. Kunnan näkökulmasta asia on näin, vaikka kaivoksen edustajien epäillään hieman liioittelevan tulevien työpaikkojen määrää.

Kaivos lupaa työllistää 300 henkeä ja matkailussa on 600 ja jos matkailusta lähtee puolet, se on tasoissa. Kuntatasolla työpaikkojen määrä vois jopa kokonaisuudessa kasvaa, mutta se on väärin, että

niitä, jotka on tätä kuntaa rahoittanut viimeisen 30 vuotta, vedetään matto pois alta, että saadaan uusia työpaikkoja tänne. (...) Mutta ei siinä käy niin, että matkailu jatkaa ennallaan ja kaivostyöpaikat tulisi siihen päälle, joskus kovin innoissaan laskevat. (H1)

Kaivoksen kannattajat korostavat ympärivuotisten työpaikkojen tuloa ja tuovat esille sen, että matkailu ei työllistä koko vuodeksi. Matkailun edustajat pelkäävät kaivoksen vähentävän matkailua ja siten myös matkailun työpaikkoja. Rautuvaaran lopettaessa matkailua kehitettiin korvaavaksi työllistäjäksi, ja nyt suhdanteiden mukaan avattava ja suljettava kaivosteollisuus tuhoaisi vuosikymmenten aikana kehittyneen matkailun.

Kaivoksen näkyvyys

Matkailun ja Äkäslompolon kyläläisten näkökulmasta kaivos tulee aivan liian lähelle ja siksi he vastustavat kaivosta. Pelkona on, että se tuhoaisi luontomatkailun ja jo nyt kaivoskeskustelulla on ollut kylän edustajan mielestä negatiivisia vaikutuksia:

Ongelma on, että vaikka menisi 50 vuotta että se kaivos avataan, se kaivosuhka on koko aika olemassa, joten tänne ei kukaan täysjärkinen sijoittaja uskalla laittaa rahojaan kiinni. (H1)

Kaikki eivät ole samaa mieltä etäisyyden vaikutuksesta. Kaivostoimija ymmärtää, että kaivoksella on vaikutuksia. Hänen mukaansa ne eivät kuitenkaan haittaa matkailua, koska kaivos ei ole matkailukeskuksen välittömässä läheisyydessä:

Laajenee tietenkin, mutta näkyvyys edelleenkin tulee olemaan samanlainen se jää katveeseen Ylläkseltä päin. Kyllähän isolla bankkeella on aina vaikutus ei sitä auta kieltää, mutta ei se ole niin dramaattinen, mitä helposti mielikuivissa tulee. (...) Kun se on tasokuvana siinä ei tuu maasto huomioiduksi yhtiään, eikä se louboksen syveneminen ja muut maaston muodot ei näy tällä lailla katsottuna. Siinä sitä on työtä viestin viemis yrittämiselle. (H3)

Tämän lisäksi hän huomauttaa, että vaik-

ka kartalla on kaivoksen koko kuvio, todellisuudessa osa ensimmäisistä alueista on jo maisemoitu siinä vaiheessa, kun viimeisiä alueita louhitaan. Kaivoksen puolustajien näkökulmasta kaivoksen etäisyydellä ei pitäisi olla merkitystä matkailulle. Kaivos ei näy olipa se 10 tai 20 kilometrin päässä. Kaivos päinvastoin toisi lisää ympärivuotisia matkailupalveluiden käyttäjiä.

Siellä on loubokset auki ja jos ne ei ole haitannut nyt ei ne haittaa jatkossakaan. Matkailijoista 90 prosenttia ei tiedä, että siellä on kaivos, louboksia ja siellä on sivukivikat ja kaikki. (H3)

Kunnan puolelta esitetään epäily, että matkailun näkökulmasta kyseessä on mielikuvavaikutus: tiedetään, että kaivos on samalla alueella, vaikka sitä ei näy. Vaikuttaako vai ei? Sitä on vaikea arvioida ja mitata (H2). Eräs kuntapäätätjä arvioi, että on tarkoituksella alettu puhua luontomatkailesta. Puhetta ylläpitävät etenkin kaivoksen vastustajat.

Kaivosta vastustavan matkailuyrittäjän kokemus on, että kunnassa ei arvosteta matkailua ja matkailuyrittäjiä pidetään turhaan valittajina. Hänellä on huoli luontomatkaileu tulevaisuudesta:

Tästä on vähän yli neljä kilometriä kaivokseen. Se on aivan eri asia kuin Rautaruukin aikana. Se oli 11 kilometrin päässä. Tuossa räjäytetään jatkuvasti ja on ympäri vuorokauden toimintaa. Kaivoksen valot tuonne ja äänet kaupan päälle, niin saat sie tässä luontomatkaileu yrittää. Kaikki tulevat hiljasuuen, puhtauen, luonnon ja revontulien takia tänne. Se matkailu loppuu saman tien tuobon. (H5)

Matkailun edustajan näkemys on myös, että he eivät vastusta kaivosta kaivoksen vuoksi. Jos kaivos olisi 30 kilometrin päässä, siitä ei olisi haittaa. Se voisi vahvistaa jopa vahvistaa matkailun ympärivuotisuutta.

Kaivoksen etäisyydestä ja näkyvyydestä matkailukeskukseen on monia näkemyksiä. Puolustajat etäännyttävät argumenteissaan kaivosta Ylläksestä ja vastustajat korostavat sen läheisyyttä. Kaivoksen näkyvyyden vaikutukset matkailuun esitetään samalla tavoin

kuin sen vaikutukset työllisyyteen: omia vääntämiä tuetaan vähättelemällä vastustajien vääntämiä.

Keskustelua menettelyistä

Etenkin kaivoksen vastustajat ovat peräänkuuluttaneet tarvetta tehdä uusi YVA, koska heidän mielestään suunnitelmat ovat muuttuneet merkittävästi:

Tapojärvi osti ja käynnistivät sen. Kaivospiiribakemuksen on jättänyt ja kaavoitusprosessi on pantu liikkeelle. Mut siinä muuttuu moni asia, kaivospiirialue ja tulee suojavalli. Hannukaisen kylä, perinteinen, saa jäädä paikalleen. Jos on Äkäsjokivarressa mökki, onko mielekästä olla mökillä, kun kaivos on aivan tien toisella puolella. Ne pienensivät kaivospiirialuetta, ne pysty rajaamaan sen ranta-asemakaavan ulkopuolelle. (H6)

Haastatteluisissa vastustajien ymmärrystä ei saanut se, että Hannukaisen kaivoksen yhteydessä sovelletaan vanhaa kaivoslakia. Vastustajat näkisivät mieluummin, että käytettäisiin uutta kaivoslakia vuodelta 2011. Siinä on huomioitava kaivoksen vaikutukset muihin elinkeinoihin.

Yhdessä keskustelutilaisuudessa esitettiin, että kaivoksen tulo voitaisiin estää, jos kunta ei kaavoittaisi. Toisaalla epäiltiin, että onko kunnalla halua kaataa kaivosta. Kunnan näkökulmasta kaavoituksen etenemiseen vaikuttavat myös muut lupaprosessit sekä se, mitä tietoa niistä tulee. Kunta haluaa päättää kaavoituksesta vasta sitten, kun sillä on enemmän tietoa. Kaivoksen edustajan mukaan maakuntakaava tukee kaivoksen sijoittamista alueelle:

Selkeä lähtöruutu on ollut maakuntakaava, joka on se ylin taso, jossa Hannukainen on ollut iän kaiken kaivostoiminnan alueeksi määritely. (...) Yleiskaava ja asemakaavat ovat kunnan toimivaltuuksilla. Kaavoitus oli aloitettu Northlandin aikana ja se oli keskeytetty. Me ollaan anottu kunnalta sen jatkamista ja kunta on vastannut myöntävästi. (H3)

Keväällä 2016 haastattelujen aikaan oli ollut vain kaksi kunnan ja kaivosyhtiön yhdessä järjestämää tilaisuutta. Kylän edustaja kaipasi, että kaivoksen edustajat olisivat järjestäneet enemmän avoimia keskustelutilaisuuksia:

Northland piti tiedotustilaisuuksia kaikille ihmisille, oli yhteydessä. Nyt on kutsuttu harvoja ja valittuja. Kyläläisille ei oo ollut minkäänlaista informaatiota, kaikki on tullut toisen käden kautta. (H1)

Tiedon ja tiedottamisen puute on lisännyt epäluuloja etenkin Ylläksen alueella asuvien ja yrittäjien keskuudessa.

Kunnan päättäjien näkökulmasta tilanne on hankala, koska he joutuvat huomioimaan kaikkien kuntalaisten ja elinkeinojen näkemykset. Kaikilla elinkeinoilla tulisi olla yhtäläiset mahdollisuudet toimia kunnassa:

Kunnan näkökulmasta on monta risteävää intressiä tuon alueen käyttämiselle. Siellä on poronhoitoa, mökkiläisiä, kyläläisiä, matkailijoita ja kansallispuisto vielä lähellä. Miten intressit yhteen sovitetään, tai voidaanko niitä yhteen sovittaa? (H2)

Päättäjät toivoivat, että käytäisiin keskustelua ja esitettäisiin eriäviä mielipiteitä ja sitten pyrittäisiin ratkaisemaan ristiriitaiset näkemykset. Toisaalta sellaisia avoimia keskustelua ei ole ollut, joissa olisi voitu etsiä yhteisiä ratkaisuja. Kaivos on lisännyt yhteistyöpala-vereja ja tiedottamista loppuvuodesta 2016 ja vuoden 2017 aikana. Kaivoksen vastustajat ovat pyrkineet lisäämään osallistumisen mahdollisuuksia vaatimalla uutta YVA-selvitystä. Yhtiö on lain mukaan voinut jatkaa kaivoksen luvitusta täydentämällä ympäristölupahakemukseen vaadittuja lisäselvityksiä.

Pohdintaa

Kaivoksen puolustajien ja vastustajien näkemykset ovat pääosin vastakkaisia. Matkailusta tuli kunnan työllisyyden ja talouden pelastaja, kun Rautuvaara lakkautettiin (Alajärvi ym.1990). Kansainväliset matkailijat ovat löytäneet Ylläksen, ja matkailulla on ollut

välillisiä vaikutuksia kunnan talouteen (Tuulentie & Sarkki 2009; Satokangas 2013). Jos matkailun pelkäämät uhkakuvat toteutuisivat kaivoksen mahdollisen avaamisen seurauksena, matkailijat vaihtaisivat kohdetta ja elinkeino hiipuisi. Tätä pelkoa tukevat alueella tehdyt tutkimukset (esim. Hast & Jokinen 2016, 99-100). Niissä on todettu, että kaivoksella olisi merkittäviä kielteisiä vaikutuksia Kolarin matkailuun ja edelleen kunnan talouteen. Kysymys ei ole vain kunnan taloudesta, vaan matkailun hiipuminen voisi vaikuttaa dramaattisesti yksittäiseen matkailuelinkeinon harjoittajaan. Syksyllä 2017 tuntuu olevan mahdotonta sovittaa yhteen kaivosta ja matkailua. On vaikea arvioida, kuinka suuri negatiivinen vaikutus kaivoksella olisi matkailuun. Voiko kaivos lisätä matkailupalvelujen käyttöä? Näin on käynyt naapurikunnassa, jossa kaivos on kauempana matkailukeskuksesta.

Toinen luontomatkailun pelkäämä haitta on luonnon ja ympäristön pilaantuminen. Nykyään alue on tunnettu puhtaasta ilmastaan ja luonnosta. Jos luontoon pääsisi kaivokselta haitallisia aineita, syntyisikö pysyviä vahinkoja vai voitaisiinko tilanne korjata? Yleensä kaivosten lähialueilla asuvilla paikallisilla ihmisillä on huoli ympäristön tilasta. Suopajärven ym. (2016, 67) mukaan ekologinen kestävyys on suuri huolenaihe paikallisten asukkaiden keskuudessa; aiheuttaako kaivos riskejä ihmisten terveydelle ja vaarantavatko päästöt muut luontoon perustuvat toimeentulot. Kolarissa myös kaivoksen puoltajat kantavat huolta ympäristöstä, mutta luvitusjärjestelmään luotetaan ja sen kautta asetettuihin päästörajoihin. Mononen (2016, 187) on todennut, että kaivoksia on pidetty paikallisen ja alueellisen kehityksen edistäjinä, mutta samalla kaivoksiin kohdistuu epäilyksiä kielteisistä vaikutuksista ja etenkin ympäristöriskeistä.

Kaivos toisi työpaikkoja ja kerrannaisvaikutuksia ja lisäisi näin alueen elinvoimaisuut-

ta. Kaivoksen toiminta-aika on kuitenkin arvailujen varassa. Globaali kaivostoiminta on riippuvainen malmien maailmanmarkkinahinnoista. Hintojen lasku voi johtaa konkurssiin ja omistajavaihdoksiin. Ajallisesti paikallisten kylien ja tilojen sekä luonnon elinkaari on kaivosten toimintaan verrattuna pidempi. Kaivosten vaikutukset yksityisten ihmisten elämään voivat olla pitkäkestoisia ja moninaisia. Meriläinen-Hyvärinen ym. (2016, 242) ovat todenneet, että sellaisissa kaivoshankkeissa, joihin suhtaudutaan kahtiajakoisesti, tulisi asennoitumisen ymmärtämiseksi kiinnittää entistä enemmän huomiota paikkasuhteen laatuun ja monimerkityksellisuuteen.

Haastattelujen analyysin perusteella näyttää siltä, että kaivoksen vastustajat ja puolustajat pitävät kiinni omista näkemyksistään eivätkä halua ajatella asiaa toisten näkökulmasta ymmärtääkseen väittämien perusteita ja syitä. Tämä ei tarkoita, että pitäisi hyväksyä vastapuolen väittämä, mutta se saataisi lisätä molemminpuolista ymmärrystä. Se voisi myös auttaa osapuolia arviomaan kriittisesti omia näkemyksiään ja niitä kohtia, missä tapahtuu väitteiden kärjistämistä ja mitätöimistä. Meriläinen-Hyvärinen ym. (2016, 242) ovat selittäneet Mary Douglasiin (1966) viitaten, että kulttuurisen opitun järjestyksen piiriin kuuluvat asiat koetaan turvallisina, puhtaina ja arvokkaina. Vaara ja saastuminen määrittävät tätä järjestystä uhkaavien ilmiöiden kautta. He jatkavat, että toisille arvostettu kulttuurinen järjestys tarkoittaa perinteisen elämänmenon, asumisen ja luonnon jatkumista, kun taas toisille se on kaivosten tuoman taloudellisen hyödyn, työpaikkojen ja palveluiden jatkumista (emt.).

Keskustelumahdollisuuksia tulisi olla enemmän ja eri kokoonpanoilla. Pölösen ym. (2011, 125) mielestä osallistaminen suunnittelun alkuvaiheessa ja sopivien kommunikatiivien menetelmien käyttö lisäävät luottamusta osallisten välillä ja voivat mahdollistaa konsensuskonfliktien ratkaisun. Julkinen osallista-

minen ennen kaivosprojektia ja sen aikana tarjoaa myös kaivosyrityksille mahdollisuuden lisätä luottamusta ja hyväksyttävyyttä paikallisyhteisöjen keskuudessa ja siten saavuttaa sosiaalinen toimilupa paikallisilta (Kokko ym. 2015, 75). Kokko ym. (2014) ovat esittäneet, että ensi askeleet sovinnon tiellä luodaan, kun selvitetään kaikki luonnonkäyttäjät kaivosalueen lähistöllä ja varmistetaan, että kaikilla on riittävästi tietoa saatavilla. Vuoro-vaikutteiseen keskusteluun kuuluu vastapuolen kuunteleminen. Kolarissa kylän ja matkailun edustajat kokevat, että tiedottaminen ei ole ollut riittävä ja kaivoksen edustajat eivät ole olleet avoimia. Tutkimuksissa on todettu, että läpinäkyvyys päätöksenteossa on tärkeää. Samoin on todettu, että käytännössä on siirrytty pois elitistisestä mallista, jossa asiantuntijat toimivat sääntelyn arvovaltaisina toimijoina. Sen sijaan kansalaisten ääntä kuunnellaan päätöksenteossa. (Nadeen & Fischer 2011, 36.) Kolarissa kaivataan juuri tätä avoimuutta. YVA:n yhteydessä kerättiin paikallista tietoa, mutta osa haastatelluista katsoo, että se ei vaikuta riittävästi suunnitelmiin. Tutkimuksissa on nimenomaan korostettu paikallisen tiedon merkitystä ekologisessa ja ympäristöllisessä päätöksenteossa (Isaac ym. 2009) ja painotettu, että paikallinen tieto tulisi yhdistää tieteen ja teknologian kanssa (Corbum 2007). Jos kansalaiset osallistetaan tiedon tuottamiseen, se madaltaa asiantuntijatiedon ja paikallisen tiedon rajoja (Jokinen 2011, 90). Kommunikatiivisen lisääntyminen yhteiskunnassa on herättänyt kansalaiset kyseenalaistamaan asiantuntijatiedon (esim. Fischer & Foster 1993). Tähänastisesta osallistamisesta huolimatta näyttää, että Kolarissa ei luoteta kaikilta osin asiantuntijoiden lausuntoihin.

Yhteenveto

Tässä artikkelissa tarkasteltiin haastatteluaineiston perusteella, kuinka Kolarissa nähdään

kaivoksen merkitys kunnan elinvoimaisuudelle. Haastatteluaineiston pienuuden takia ei voida tehdä yleistyksiä tuloksista, vaan ne antavat lähinnä tilannekuvan kunnassa käynnissä olevasta kaivosta koskevasta keskustelusta syksyllä 2017.

Kaivoksen ja matkailun välillä on selkeä vastakkainasettelu. Argumentoinneissa osapuolet toistavat omia näkemyksiään ja keskustelussa ei päästä eteenpäin. Aito vuorovaikutteinen keskustelu, jossa kuunnellaan vastapuolen kantoja pyrkien niitä ymmärtämään, näyttää puuttuvan. Kaivoksen ja matkailun yhteensovittaminen vaikuttaa olevan haastattelujen perusteella vaikeaa. Haastattelujen perusteella tilannetta on pahentanut se, että kaivosyhtiö ei ole alusta alkaen pyrkinyt riittävän laajaan tiedottamiseen ja keskustelumahdollisuuksien järjestämiseen. Loppuvuodesta 2017 tilanne on sen suhteen parantunut.

Tämä tutkimus vahvistaa näkemystä, että vuorovaikutuksen turvaamiseksi eri toimijat pitäisi osallistaa mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Tämä voisi tapahtua keskustelumahdollisuuksia luomalla ja informaatiota lisäämällä. Näin luotaisiin tilanteita, joissa voisi aktiivisesti hakea ristiriitaisiin kysymyksiin kompromisseja.

Kiitokset

Tutkimusta on rahoittanut Suomen Akatemia (projekti nro. 283116) ”Adaptiivinen muutoksen hallinta kohti kestävää taloutta Arktisella alueella”.

Kirjallisuus

Corburn, J. 2004. Environmental justice, local knowledge, and risk: the discourse of a community-based cumulative exposure assessment. *Environmental Management* 29(4), 451–466.

Douglas, M. 1966. Purity and danger. An analysis of concepts of pollution and taboo.

Routledge & Kegan Paul. London.

Eskelinen, H. & Kaiponen, S. 1990. Teollisen järjestelmän uudelleenrakenteistuminen: tapaustutkimus Outokummun ja Varkauden pienistä ja keskisuurista teollisuusyrityksistä. Kaupunkiliitto. Helsinki.

Fischer, F. & Forester, J. 1993. *The Argumentative Turn in Policy Analysis and Planning*. Duke University Press. Durham.

Harding, S. 2004. Introduction: Standpoint Theory as a Site of Political, Philosophic, and Scientific Debate. Julkaisussa: Harding, S. (toim.) *The Feminist Standpoint Theory Reader: Intellectual and Political Controversies*. Routledge. New York. 1-16.

Hast, S. & Jokinen, M. 2016. Elinkeinojen yhteensovittaminen – tarkastelussa kaivostoiminta, poronhoito ja luontomatkailu. Julkaisussa: Mononen, T. & Suopajarvi, L. (toim.) *Kaivos suomalaisessa yhteiskunnassa*. LUP. Rovaniemi. 86-110.

Harding, S. 1991. *Whose science? Whose knowledge? Thinking from women's lives*. Cornell University Press. Ithaca NY.

Heikkinen, H. I., Lépy, É., Sarkki, S. & Komu, T. 2013. Challenges in acquiring a social license to mine in the globalizing Arctic. *Polar Record*. Cambridge University Press. Cambridge.

Holmes, A. 2009. Advancing Campus-Community Partnerships: Standpoint Theory and Course Re-Design. *Reflections: A Journal of Writing, Service-Learning, and Community Literacy* 8(3), 76-98.

Isaac, M.E., Dawoe, E., Sieciechowicz, K. (2009) Assessing local knowledge use in Agroforestry management with cognitive maps. *Environmental Management* 43, 1321–1329.

Jokinen, A. 2011. Liito-oravan jäljillä. Kansalaiset luonnonsuojelun tietokäytännöissä. Julkaisussa: Alastalo, M. & Åkerman, M. (toim.) *Tieto hallinnassa. Tietokäytännöt suomalaisessa yhteiskunnassa*. Vastapaino. Jyväskylä. 63-90.

Kokko, K., Buanes, A., Koivirova, T., Masloboev, V. & Pettersson, M. 2015. Sustainable mining, local communities and environmental regulation. *Barents Studies: Peoples, Economies and Politics* 2(1), 50–81.

Kokko, K., Oksanen, A., Hast, S., Heikkinen, H.I., Hentilä, H-L., Jokinen, M., Komu, T., Kunnari, M. Lépy,É., Soudunsaari, L., Suikkanen, A. & Suopajarvi, L. 2014. Sound mining in the North: A Guide to Environmental Regulation and Best Practices Supporting Social Sustainability. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-40-2464-1>. (Viitattu 4.12.2017)

Meriläinen-Hyvärinen, A., Heikkinen, H.I. & Kunnari, M. 2016. Kaivostoiminnan vaikutukset ihmisten paikkasuhteisiin ja kaivoksiin suhtautumiseen. Julkaisussa: Mononen, T & Suopajarvi, L. (toim.) *Kaivos suomalaisessa yhteiskunnassa*. LUP. Rovaniemi. 213-242.

Mononen, T. 2016. Kaivostoiminnan ympäristövaikutukset – millaiset kysymykset huolestuttavat paikallistasolla? Julkaisussa: Mononen, T & Suopajarvi, L. (toim.) *Kaivos suomalaisessa yhteiskunnassa*. LUP. Rovaniemi. 187-212.

Mononen, T. & Suopajarvi, L. 2016. Johdanto. Julkaisussa: Mononen, T & Suopajarvi, L. (toim.). *Kaivos suomalaisessa yhteiskunnassa*. LUP. Rovaniemi. 7-17.

Nadeem, O. & Fischer, T.B. 2011. An evaluation framework for effective public participation in EIA in Pakistan. *Environmental Impact Assessment Review* 31, 36–47.

Pölönen, I., Hokkanen, P. & Jalava, K. 2011. The effectiveness of the Finnish EIA system – What works, what doesn't and what

could be improved? *Environmental Impact Assessment Review* 31, 120–128.

Ratcliffe, K. 2005. Rhetorical listening: Identification, gender, whiteness. Southern Illinois University Press. Carbondale.

Satokangas, P. 2013. Matkailulla maakunta menestyy. Matkailun tulo- ja työllisyysvaikutukset 12 lappilaisessa kunnassa vuonna 2011. LUC Matkailu. Rovaniemi. <http://matkailu.luc.fi/loader.aspx?id=1cbe71fc-3d25-426e-879e-d163d4ff6bad>. (Viitattu 15.11.2017)

Similä, J. 2015. Esipuhe. Julkaisussa: Tuulentie, S., Suopajarvi, L. & Sarala, P. (toim.) *Ihmisiä luonnossa. Luonnonvaratutkimuksen pohjoisia näkökulmia*. *Acta Lapponica Fenniae* 26(20), 1–2.

Smith, D. 1987. *Women's Perspective as a Radical Critique of Sociology*. Julkaisussa: Harding, S. (toim.) *Feminism and Methodology*. Indiana University Press. Bloomington. 84-96.

Suopajarvi, L., Poelzer, G.A., Ejdemo, T., Klyuchnikova, E., Korchak, E. & Nygaard, V. 2016. Social sustainability in northern mining communities: A study of the European North and Northwest Russia. *Resources Policy* 47, 61–68. <http://dx.doi.org/10.1016/j.resourpol.2015.11.004>.

Tuulentie, S. & Sarkki S. 2009. Johdanto. Julkaisussa: Tuulentie, S. (toim.) *Turisti tulee kylään. Matkailukeskukset ja lappilainen arki*. SoPhi 112. Minerva. Helsinki. 9-28.

Suomen virallinen tilasto 2016. Puun energiakäyttö 2015. Helsinki: Luonnonvarakeskus Elektroninen julkaisu. Saatavana: <http://stat.luke.fi/puun-energiakaytto> (viitattu 30.12.2016).

Asettuko pysyvästi Sodankylään? – Kaivosalan työntekijöiden paikkakokemukset

Leena Suopajarvi

Lapin yliopisto

PL 122, 96101 Rovaniemi

E-mail: leena.suopajarvi(at)ulapland.fi

Tiivistelmä

Artikkelissa tarkastellaan kaivosalan työntekijöiden kokemuksia Sodankylästä ja heidän halukkuuttaan asettua paikkakunnalle vakinaisesti. Haastateltavat olivat paikkakunnalla uusia tulokkaita. Tutkimuksen aineisto koostuu neljästätoista strukturoidusta haastattelusta, jotka tehtiin maaliskuuhun 2017. Aineisto analysoitiin kaksivaiheisesti. Ensimmäinen vaihe tehtiin, jonka jälkeen aineistoa tarkasteltiin teorialähtöisen lähiluvun avulla. Artikkelin lähtökohta on, että paikkakokemus muodostuu kolmesta tekijästä: (1) aiemmin eletty ja koetut asuinpaikat, joihin uutta paikkaa verrataan, (2) odotukset paikkaa kohtaan ja (3) paikasta saadut henkilökohtaiset kokemukset. Sodankylästä saatuja kokemuksia on artikkelissa pohdittu materiaalisena, sosiaalisena, toiminnallisena ja taloudellisen mahdollisuusrakenteen kautta.

Suurin osa haastatelluista ei tiennyt Sodankylästä ennen paikkakunnalle tuloa juuri mitään ja siten suuria odotuksiaan ei ollut. Verrattaessa Sodankylää aiempiin asuinpaikkoihin sen hiljaisuus ja rauha olivat fyysisen ympäristön piirteinä myönteisiä, mutta toiminnallisen mahdollisuusrakenteen kannalta kielteisiä tekijöitä: kaupunkien tarjoamia mahdollisuuksia ja moninaisuutta kaivattiin. Paikkakunnan kokoon nähden Sodankylä näyttöä kuitenkin arjen kannalta toimivana ympäristönä. Kunnan palvelutarjontaa ja harrastusmahdollisuuksia pidettiin hyvinä. Luontoa arvostettiin ja erityisesti paluumuuttajamiehille luonnossa liikkuminen ja eräharrastukset olivat tärkeitä.

Sodankylässä olemista leimasi lähes kaikilla väliaikaisuuden tuntu, johon vaikutti myös se, että ystävyyssuhteita paikkakuntalaisiin ei ollut ehtinyt syntyä. Siten elämä Sodankylässä oli työkeskeistä ja suurin osa läheisistä ihmisistä asui muualla.

Taloudellisen mahdollisuusrakenteen näkökulmasta työ oli tärkein Sodankylässä kiinnipitävä tekijä. Vanhojen asuntojen kallis hinta muodosti sijoitusmielessä riskin, jota pohdittiin pitkällä tähtäimellä.

Paikan tarkastelu materiaalisena, sosiaalisena, toiminnallisena ja taloudellisen mahdollisuusrakenteena tuo esille sen, miten moniulotteinen paikkakokemus on ja siten myös muuttopäätös on monen tekijän summa.

Avainsanat: Paikka, muuttaminen, pendelöinti, kaivostoiminta, Lappi, Sodankylä

Abstract

To settle in Sodankylä? – Place experiences of employees in the mining sector

The article discusses the place experiences of employees entering the mining industry in the Municipality of Sodankylä in central Lapland. Altogether 14 structured interviews were conducted during March and April 2017. The data from the interviews were first thematised and then analyzed through theory-oriented reading. This article posits that a place experience encompasses the following three dimensions: comparing the place with earlier dwelling places, having expectations of the place before moving, and experiencing the opportunity structure of the place. As for the municipality's opportunity structure, it was analyzed from the material, social, operational, and economical perspectives.

Most of the newcomers were not familiar with Sodankylä and hence did not have high expectations. Compared to other places, Sodankylä was considered as quiet and peaceful in a positive sense, but when this tranquility was viewed from the operational perspective it turned out as a negative aspect:

Käsikirjoitus vastaanotettu 19.10.2017, ennakkotarkistettu 8.11.2017, korjattu versio vastaanotettu 5.12.2017, hyväksytty julkaistavaksi 7.12.2017

people missed the opportunities and diversity of towns. Given the small size of the municipality – less than 8,600 residents – the interviewees were satisfied with the level of services and supply of leisure activities. The surrounding nature was appreciated and nature-related activities were deemed important, especially by the male returnees.

Living in Sodankylä was mainly characterized by a feeling of transience; during their first months in the area the respondents had not developed friendships with local people. Consequently, life was work-oriented and the closest people lived outside the municipality.

From the economical perspective, work was the most important thing to stay in Sodankylä. Investing in the old and expensive housing of the locality was considered a risk in the long term.

Viewed from the material, social, operational, and economical perspectives, the respondents experience Sodankylä in a multitude of ways, and therefore the decision to move in and stay is also the sum of many factors.

Key words: Place, moving, commuting, mining, Lapland, Sodankylä

Johdanto

Lappi on 2000-luvulla elänyt niin sanottua ”kaivosbuumia”, sillä kaivoshankkeita on ollut vireillä useissa Lapin kunnissa (esim. Suopajarvi 2015, 40). Uusien kaivoshankkeiden toivotaan tuovan sijaintipaikkakunnilleen elinvoimaa: taloudellista toimeliaisuutta, työpaikkoja ja uusia asukkaita. Tällainen tilanne on myös Sodankylässä, missä Kevitsan kaivos aloitti toimintansa vuonna 2012, Pahtavaaran kaivos on saanut uuden omistajan Rupert Resources -yhtiöstä vuonna 2016 ja Anglo American on käynnistänyt Sakatti-projektin ympäristövaikutusten arvioinnin keväällä 2017. Nyt kunnassa toivotaan ja odotetaan, että aleneva väestökehitys kääntyy kasvu-uralle ja vajaan 8 600:n asukkaana kunta saa uusia asukkaita (Sodankylän kunta 2017).

Malminetsinnän ja uusien kaivosten työllistyvyys on tärkeä asia koko Lapin kannalta, sillä väestökato ei ole vain Sodankylän ongelma. Lapin maakunnan väestö on vähentynyt yhtäjaksoisesti vuodesta 1993 lähtien. Kun vuonna 1993 väkiluku oli lähes 203 000, vuonna 2016 Lapissa oli enää noin 181 200 asukasta. Väestö on vähentynyt erityisesti maaseutumaisista kunnista: kuolleisuus on suurempaa kuin syntyvyys ja haja-asutusalueet ovat lähtömuuttoalueita. (Lapin liitto 2017a; 2017b.) Luonnollisen väestökehityk-

sen heikkeneminen, työttömyys, muuta maata hitaampi työpaikkakehitys ja vähenevän väestömäärän myötä heikentyvä kuntatalous ja supistuvat palvelut tekevät trendistä ”kurjistuvan noidankehän”, kuten Arto Haveri ja Asko Suikkanen (2003, 172) kuvaavat tilannetta.

Sodankylässä Bolidenin omistama Kevitsan kaivos työllisti 393 omaa työntekijää vuonna 2016. Heistä 70 prosenttia asui Sodankylässä. Tämän lisäksi urakoitsijat työllistivät lähes 350 työntekijää. (Boliden Kevitsa Mining Oy 2017.) Anglo Americanin valmistelemassa Sakatti-projektissa yhtiön palkkalistoilla oli vuoden 2016 Yhteiskuntavastuuraportin mukaan 29 työntekijää ja vuoden 2016 joulukuussa kairaussesongin alussa urakoitsijoita oli 79 (Anglo American Exploration Finland, AA Sakatti Mining Oy 2017). Pahtavaaran kaivoksen toiminta on ollut uudesta omistajasta huolimatta keskeytyksissä sen jälkeen, kun Lapland Goldminers meni vararikkoon vuonna 2014. Kaivoksen osti vuonna 2016 Rupert Resources, mutta kaivoksen toiminta ei ole käynnistynyt marraskuuhun 2017 mennessä. (YLE 2016a; YLE 2016b.)

Kevitsan kaivos on Sodankylässä merkittävä yksityinen työpaikka-avaus ja kunnassa on vireää toimintaa myös malminetsinnässä (TUKES 2017). Kunnan arvioiden mukaan tämä paikallisesti varsin uusi toimiala tarjoaa

noin 800 työpaikkaa ja on esimerkiksi matkailusektoria kaksi kertaa laajempi (Kantola 2017). Kehitys ei kuitenkaan näy Sodankylän väkiluvussa. Lapin liiton tilastojen (2017a; 2017b; 2017c) mukaan kunnan väestö on vähentynyt lukuun ottamatta vuosia 2011-2013 ja väkiluku laski heinäkuussa 2017 alle 8600:n asukkaan.

On siis aiheen kysyä, houkuttelevatko kaivoshankkeet Lapin haja-asutusalueille ja taajamiin uusia vakituksia asukkaita. Artikkeleissa tarkastellaan kaivosalan työntekijöiden paikkakokemuksia Sodankylästä. Artikkelin lähtökohta on, että paikkakokemus muodostuu kolmesta tekijästä: henkilökohtaiset kokemukset paikasta, sen mahdollisuusrakenteesta (Rokkan & Urwin 1983); odotukset paikkaa kohtaan (Ollila 2008; Shields 2013); ja aiemmin koetut asuinpaikat, joihin uutta paikkaa verrataan (Paasi 1996). Siten kaivosalan uusien työntekijöiden paikkakokemusta tarkastellaan kolmen tutkimuskysymyksen kautta: millaisina Sodankylän tarjoamat mahdollisuudet ja rajoitteet koetaan, millaisia odotuksia Sodankylää kohtaan oli ennen paikkakunnalle tuloa ja millaisiin paikkoihin Sodankylää verrataan.

Seuraavassa luvussa kuvataan aineisto ja tutkimusmenetelmä. Tämän jälkeen esitellään työn teoreettinen asetelma ja tarkastellaan kaivosalan työntekijöiden paikkakokemuksia materiaalsen, toiminnallisen, sosiaalisen ja taloudellisen mahdollisuusrakenteen näkökulmista. Sen jälkeen aiheena on, millaisin odotuksin Sodankylään tultiin ja miten Sodankylä vertautuu muihin paikkoihin. Työn päättää yhteenveto, johon tiivistetään artikkelin tärkeimmät empiiriset tulokset.

Aineisto ja menetelmät

Artikkelin aineisto koostuu neljästätoista strukturoidusta haastattelusta, jotka toteutettiin puhelimitse maaliskuusta huhtikuusta 2017. Haastattelujen alussa kysyttiin muutama

avokysymys vastaajan asuin- ja muuttohistoriasta, kokemuksista Sodankylästä ja halukkuutta sijoittua paikkakunnalle pysyvästi. Tämän jälkeen vastaajia pyydettiin arvottamaan, kuinka tärkeitä erilaiset julkiset ja yksityiset palvelut heille olivat ja miten hyvin ne toteutuivat Sodankylässä. Tärkeyttä ja toteutumaa pohdittiin myös asumisen ja infrastruktuurin sekä viihtyisyyden osalta. Lopuksi pyydettiin arvioimaan työtä ja työoloja. Haastateltavat arvioivat eri tekijöiden tärkeyttä ja toteumaa myös numeraalisesti, mutta aineiston pienuuden takia numeroarviointeja ei käytetä aineistona. Haastattelurunko oli lähetetty haastateltaville etukäteen ja teemat käytiin läpi keskustellen: vastaajat voivat perustella näkemyksiään ja tuoda esiin asioita myös teemojen ulkopuolelta. Haastattelurunko perustui suomalaisen alueiden kilpailukykyä ja muuttamisen syitä käsittelevään tutkimukseen (esim. Aho & Iloa 2002; Linnamaa 1999; Pöyliö & Suopajärvi 2005; Raunio 2001).

Aineistoa kertyi 101 sivua ja se teemoiteltiin Atlas-ti -ohjelmalla materiaalista, toiminnallista, sosiaalista ja taloudellista mahdollisuusrakennetta kuvaaviin luokkiin sekä odotuksia ja muiden paikkojen kuvauksia käsitteleviin tiedostoihin. Aineiston analyysimenetelmänä oli teoreettisista lähtökohdista suuntaava lähiluku, jossa tekstiä luetaan moneen kertaan ja aineistossa esiintyviä ilmauksia pohditaan tutkimuskirjallisuuden avulla (ks. Pöysä 2006, 158-159).

Haastateltavat löydettiin työnantajien, Boliden Kevitsa Mining Oy:n ja Anglo American Sakatti Mining Oy:n, avulla. Työnantaja välitti haastattelupyynnön henkilöstölleen, jonka seurauksena saatiin neljätoista vapaaehtoista haastateltavaa, jotka työskentelevät kaivosalan tai malminetsinnän asiantuntijatehtävissä. Heistä suurin osa oli asunut Sodankylässä vain kuukausia tai korkeintaan pari vuotta. Haastateltavista naisia oli kahdeksan ja miehiä kuusi. Suurin osa oli iältään

vähän yli 30-vuotiaita, pari haastateltavaa oli iäkkäämpää ja pari nuorempaa. Haastateltavista kaksi asui yksin, seitsemän parisuhteessa ja viisi oli perheellisiä eli kotitalouteen kuului joko omia tai kumppanin lapsia. Haastateltavista kolme oli syntyjään Sodankylästä, mutta myös he olivat asuneet muilla paikkakunnilla eli olivat paluumuuttajia. Seitsemän haastateltavan kotipaikka oli edelleen Sodankylän ulkopuolella, seitsemän oli asettunut Sodankylään. Haastateltavien asunnot sijaitsivat Sodankylän keskustaaajamassa.

Tarkastelun kohteena paikkakokemukset

Artikkelin teoreettinen lähtökohta on, että paikkakokemus muodostuu kolmen tekijän kautta, joista ensimmäinen on paikka mahdollisuusrakenteena eli ympäristönä, joka tarjoaa siellä työskenteleville ja asuville ihmisille useita mahdollisuuksia, mutta myös esteitä heidän tavoittelemansa arkielämän kannalta (Rokkan & Urwin 1983, 3; 68). Haastateltavien kokemuksia Sodankylän mahdollisuusrakenteista on analysoitu Reija Linnamaan (1999) esittämän asuin- ja elinympäristön laatua koskevan jaottelun pohjalta. Hänen tarkastelunsa sijoittuu alueiden vetovoimaa ja kilpailukykyä tarkastelemaan tutkimusperinteeseen, jossa eri paikkojen ja alueiden ajatellaan kilpailevan investointien sijoittumisesta ja osaavasta työvoimasta. Linnamaa tarkastelee paikkoja erilaisina ympäristöinä. Fyysinen ympäristö koostuu luonto-olosuhteista ja ihmisen rakentamista ympäristöistä; toiminnallinen ympäristö palveluista ja esimerkiksi harrastusmahdollisuuksista; taloudellinen ympäristö paikan elinkustannuksista, joista tärkein on asumisen hinta; sosiaalinen ympäristö taas muodostuu arkisesta vuorovaikutuksesta ja ihmissuhteista. Kun näitä ympäristöjä tarkastellaan mahdollisuusrakenteiden näkökulmasta, tutkimuskysymys kuuluu: millaisia fyysisiä, toiminnallisia, taloudellisia ja sosiaalisia mahdollisuuksia tai

rajoitteita Sodankylä kaivosalalla työskenteleville uusille asukkaalleen tarjoaa ja miten ne koetaan. Analyysissa aineisto jäsenyi hyvin näiden kategorioiden alle, mutta esimerkiksi luonto oli sekä fyysisen että toiminnallisen ympäristön ilmiö ja samoin Sodankylän koettua rauhallisuutta voi tulkita sekä fyysisen ympäristön että toiminnallisen ympäristön ominaisuutena.

Paikan ymmärtäminen erilaisina mahdollisuusrakenteina toimii analyttisena apuvälineenä tulokkaiden haastattelujen analysoinnissa. Yksittäisen ihmisen paikkakokemus on kuitenkin kokonaisvaltainen ja esimerkiksi Yi-Fu Tuan (2006) esittää, että mitä läheisempi ja tärkeämpi paikka on, sitä vaikeampi paikkaa on tietoisesti pohtia. Paikka ikään kuin samaistuu ihmisen mentaaliin syvärakenteisiin ja syitä kodintuntuun tai josakin paikassa viihtymiseen on vaikea sanoittaa. Vastaavasti Seija Keskitalo-Foley (2006, 131-132) toteaa, että ”paikka ei ole vain maantieteellinen ja fyysinen tila, vaan myös identiteettiin liittyvä mentaalinen ja emotionaalinen paikka, mielentila, jossa eletään”.

Paikkakokemus ei muodostu pelkästään paikan mahdollisuusrakenteiden perusteella. Toinen paikkakokemusta määrittävä tekijä ovat odotukset eli paikan ensikohtaamista edeltävät mielikuvat. Mielikuvia luovat niin tiedotusvälineiden tai laajemmin median tarjoamat paikkakuvaukset kuin muiden ihmisten kertomuksetkin. (Ollila 2008, 34; Shields 2013, 30-34.) Siksi tarkasteluun on otettu mukaan myös se, millaisia odotuksia Sodankylään kohdistui.

Kolmas paikkakokemusta määrittävä tekijä on aiemmat kokemukset paikoista. Tässä katsannossa, kuten Anssi Paasi muotoilee (1996, 208), paikka on henkilökohtaisten kokemusten ja merkitysten arkisto, joka koostuu elämänhistorian aikana eletyistä paikoista. Kun ihmiset elävät eri paikoissa, nämä paikat jäävät elämään heissä ja uusia paikkoja verrataan aiemmin elettyjen paikkojen merki-

tyksiin.

On syytä huomata, että kyselyyn osallistuneista neljästätoista kaivosalan työntekijästä noin puolet oli asunut Sodankylässä vain muutaman kuukauden ja yli puolella vakituinen koti oli edelleen muualla. Heidän elämänsä oli kulkemista kahden paikan välillä. Siten vastaajat kertoivat ensivaikutelmista, jotka voivat ja todennäköisesti myös muuttuvat Sodankylään liittyvien paikkakokemusten karttumisen myötä. Ja kun paikat, kuten Doreen Massey (2008, 30) toteaa, ovat prosesseja eivätkä mitään staattisia tiloja, paikkakunnalle muuttaneet tai sitä osa-aikaisesti asuttavat muovaavat myös itse Sodankylää omilla valinnoillaan ja toimillaan.

Materiaalinen mahdollisuusrakenne:
epäviihtyisistä kirkonkylästä
luontokokemusten pariin

Linnamaan (1999, 28) luokittelussa fyysinen ympäristö, jota tässä kutsun materiaaliseksi mahdollisuusrakenteeksi, koostuu luonto-olosuhteista ja ihmisen rakentamista ympäristöistä. Myös haastateltavat puhuivat Sodankylästä fyysisenä ympäristönä kahtalaisessa merkityksessä: yhtäältä he puhuivat luonnosta virkistysalueena, eräänlaisena alkuperäisenä luontona ja toisaalta kirkonkylästä rakennettuna elinympäristönä.

Elinympäristöä kuvattaessa lähes kaikki arvostelivat kirkonkylän keskustan yleisilmettä, joka koettiin nukkavieruksi. Rakennukset olivat kuin muisto menneestä, kirkonkylän vireiltä vuosilta, jotka sijoittuivat jonnekin edelliselle vuosituhannele: ”Nuhjuinen” (H6), ”huonokuntoisia taloja”, (H10), ”hirveän näköinen” (H11), ”hylätyn näköisiä rakennuksia” (H12) ja muutkin vastaajat painottivat keskustan yleisilmeen kehittämisen tarvetta. Asuinpaikan yleisilme ja viihtyisyys voi olla tärkeä asia sijoittumisen kannalta. Mellanderin ym. (2011) tutkimuksen mukaan paikkakunnalle jäämisen syynä asuinpaikan koettu kauneus

oli ystävyssuhteiden rinnalla tärkeämpi tekijä kuin esimerkiksi työllisyystilanne. Heidän tutkimuksensa oli kuitenkin asetelmaltaan erilainen; siinä selvitettiin syitä paikkakunnalla pysymiseen, kun taas tässä tutkimuksessa aiheena ovat uusien tulokkaiden kokemukset.

Sijoittumispäätöksen kannalta tärkeää kuitenkin on, miten paikan fyysiset ominaisuudet vastaavat ihmisen asuinpaikkaan kohdistuvia toiveita ja odotuksia. Yi-Fu Tuan (2006) vie pohdinnan vielä pidemmälle: jos paikka vastaa henkilön tunnemaailmaa ja arvostuksia, se tuntuu ”kodilta”. Tuan itse kertoo, kuinka kotoisuuden kokemus valtasi hänet Kalifornian Kuolemanlaaksossa, vaikka hän tuolloin, vuonna 1952, näki aavikon ensimmäisen kerran. Miettiessään kokemuksen syitä hän tekee yhteenvedon:

”Pohdinnan jälkeen vastaukseni on, että paremmin kuin missään muussa maisematyypissä juuri aavikossa näin objektiivisen vastineen syvimmillä arvoilleni ja vakaumuksilleni: näin yksinkertaisuutta, selkeyttä, puhtautta, avoimuutta, runsautta, joka ulottuu niin pitkälle kuin taivasta riittää, ja räikeistä eloonjäämisdraamoista vapaan tilan”. (Tuan 2006, 19.)

Tämän tutkimuksen haastatteluissa Sodankylään useimmiten liitetyt adjektiivit olivat rauhallinen ja turvallinen, joiden voi tulkitta tarkoittavan niin erikseen etsittyjä luonnon virkistyskokemuksia kuin arkista elämää kirkonkylän taajamassa. Sodankylässä kesälä 2016 tehdyn kyselytutkimuksen mukaan kuntalaisista lähes kaksi kolmasosaa (61,9 %) oli täysin samaa mieltä väittämän ”Sodankylä on turvallinen asuinpaikka” kanssa ja osittain samaa mieltä oli vajaa kolmannes (29,9 %). Turvallisuus nousikin paikkakunnan viihtyisyyttä arvioivassa tutkimusosiossa kaikkein vahvimaksi kuntaa luonnehtivaksi piirteeksi. (Kuisma & Suopajarvi 2017, 28.) Turvallisuus näyttää olevan Suomessa arvossaan: esimerkiksi nuoret korkeakouluopiskelijat nostivat turvallisuuden kolmanneksi tärkeimmäksi tekijäksi muuttoa harkittaessa heti

oman ja kumppanin työllistymisen jälkeen (Pöyliö & Suopajarvi 2005).

Kaipuu luontoon ja luonnon kokeminen jakoi vastaajat kahteen ryhmään: paluumuuttajiin ja muualta lähtöisin oleviin. Perinteisissä Lappi-kuvauksissa, esimerkiksi suomalaisessa kirjallisuudessa, Lappi näyttäytyy ennen muuta Luontona isolla alkukirjaimella (Keskitalo-Foley 2006, 133), erämaisena vapauden tilana (Lehtola 1997). Tällainen kuvaus tuli esille kahden Sodankylässä lapsuuttaan tai nuoruuttaan asuneen paluumuuttajamiehen kertomuksissa, joissa mahdollisuus eränkännyttiin, kalastukseen ja metsästyksen sekä muuhun vapaaseen luonnossa liikkumiseen korostui voimakkaasti: ”*Se on elämäntapa olla luonnossa*” (H14); ”*metsästyks- ja kalastusmahdollisuudet ovat meillä huippuluokkaa*” (H13). Paluumuuttajanaisen kertomuksessa luonto ei noussut erityiseksi vetovoimatekijäksi.

Muualta lähtöisin olevat haastateltavat eivät etsineet erämaista, koskemattoman oloista luontoa, vaan tärkeitä olivat helposti saavutettavat retkeilyreitit laavuineen ja hyvät hiihtoladut. Puheissa näyttäytyi se, minkä Ossi Naukkarinen (2006, 72) on todennut nykyretkeilyä pohtiessaan: ”helpon ja autoiluun saumattomasti nivoutuvan retkeilyestetiikan kannatus konkretisoituu leveinä polkuina, opaskyltteinä ja vakiomuotoisina leiripaikkoina”. Luonto, jota etsittiin, oli yhtä aikaa lähellä ja kaukana. Vaikka Sodankylän keskustaa ympäröivät laajat, asumattomat alueet, luontoon pääseminen edellytti kotoa lähtemistä ja auton käyttöä: ”*Sodankylässäkin itse asiassa luonnonrauha on aika kaukana keskustasta*” (H2).

Sodankylän kirkonkylän vahvuuksista puuttuivat Lappiin liitetyt lomamaisemat: tunturit ja matkailukeskukset ja niiden tarjoamat ulkoilumahdollisuudet ja kaupalliset palvelut, jotka ovat tärkeitä Lapin vetovoimatekijöitä myös muuttopäätöksiä tehtäessä (Aho & Ilola 2002). Luoston, Saariselän ja Levin matkailukeskukset sijaitsevat kirkon-

kylästä kymmenien kilometrien päässä ja siten niiden palveluista ei työviikon aikana ehditty nauttimaan. Tuntureihin, ehkäpä Lapin luonnon tyyppillisenä kuvastona, kuitenkin etsiydyttiin: ”*Hyppää autoon ja ajelee vähän matkan päähän, niin sitä löytyy jo tunturia ja muuta vastaavaa*” (H8).

Toiminnallinen mahdollisuusrakenne: julkisia palveluja arvostettiin, yksityisiä kaivattiin

Arki on käytäntöjä eli usein rutiininomaisia toimintoja, joilla elämää ja hyvinvointia ylläpidetään. (Jokinen 2005, 10-33). Arjen käytäntöjä mahdollistavat ja tukevat julkiset ja yksityiset palvelut, esimerkiksi terveydenhuollon tarjoamat peruspalvelut, viihde- ja kulttuuripalvelut tai harrastusmahdollisuudet (Linnamaa 1999, 28). Haastateltavia pyydettiin arvioimaan kunnan tarjoamia sosiaali-, terveys-, koulutus- ja kulttuuripalveluja sekä yksityistä palvelutarjontaa. Sodankylän julkisia sosiaali- ja terveyspalveluja ei juuri kukaan ollut käyttänyt yksittäisiä hammaslääkäri- tai terveyskeskuskäyntejä lukuun ottamatta. Vaikka henkilökohtaista tarvetta ei ollut, haastateltavat painottivat julkisten palveluiden toimivuuden tärkeyttä kuntalaisille yleensä: ”*en käytä niitä, mutta kyllä minä ajattelen, että on tärkeää, että ne ovat kunnossa*” (H1). Myös Mika Raunion (2001, 137) mukaan asuinpaikkaa valittaessa peruspalveluilla on suurempi merkitys kuin yksityisillä kaupallisilla palveluilla; ne muodostavat perustuvan, jota arvostetaan.

Haastateltavat pitivät kunnan ylläpitämiä harrastusmahdollisuuksia paikkakunnalla viihtymisen kannalta tärkeinä. Kunnan tarjoamien liikuntatilojen ja -reittien mahdollisuudet, kirjasto ja kansalaisopisto tukivat arjen toiminnallisuutta. Myös yhdistystoiminnasta ja yksityisten yrittäjien tai kunnan järjestämistä kulttuuritapahtumista oltiin kiinnostuneita, vaikka monikaan ei näihin ollut ehtinyt tutustua tai osallistua. Yksityiset

palvelut, kuten esimerkiksi päivittäistavara-kaupat, hyvinvointipalvelut, erikoisliikkeet tai kahvilat ja ravintolat liitettiin vahvasti paikkakunnan koettuun vireyteen. Sodankylän palvelutarjontaa pidettiin arjen kannalta hyvänä, kun sitä verrattiin samankokoisiin taajamiin.

Yleisesti ottaen vastaajien toiminnallinen arki vaikutti kuitenkin varsin työkeskeiseltä Sodankylässä asumisen tai olemisen alkuvaiheissa. Töiden jälkeen tehtiin arkiset askareet, sitten mentiin päivittäistavarakauppaan ja ehkä liikkumaan tai kirjastoon, minkä jälkeen kotiuduttiin illan viettoon. Ensimmäisen Sodankylässä vietetyn talven iltoja näytti leimaavan hiljaisuus, joka osin johtui siitä, että Sodankylä ”menee viideltä kiinni” (H6), kun suurin osa erikoiskaupoista sulki ovensa eikä miellyttäviä kahviloita, ravintoloita tai muita kohtaamispaikkoja tuntunut löytyvän.

Myös erilaiset asumismuodot mahdollistavat erilaisia toiminnallisuuksia. Jos vakituista sijoittumista mietittiin, lähes kaikki pitivät omakotitaloasumista ihannemuotona: ”*Omakotitalo olisi mieleeni*” (H3), ”*toivottavasti löydettäisiin joku omakotitalo tai rakennettaisiin, jompikumpi*” (H6). Sen ajateltiin olevan myös suomalaiselle kulttuurille tyypillinen asumismuoto: ”*Käit se suomalainen ihminen yleensä omakotitalossa sitten loppujen lopuksi asuu*” (H7).

Luontokokemuksia kuvattiin edellä fyysisen ympäristön näkökulmasta, mutta yhtä hyvin ne voi luokitella myös toiminnallisen ympäristön piiriin, sillä suhde luontoon ei ole pelkästään esteettinen, vaan myös – tai joillekin jopa erityisesti – toiminnallinen (Siim 2006, 100). Kuten aiemmin on jo todettu, toiminnallinen luontosuhde korostui erityisesti paluumuuttajamiesten puheissa: luonto ja monipuoliset, ympärivuotiset eräharrastukset olivat syy siihen, miksi Sodankylässä viihdyttiin. Muualta muuttaneiden puheissa luontoon liittyi ennen muuta retkeily.

Sosiaalinen mahdollisuusrakenne: kaivoslaiset ja paikkakuntalaiset

Asuin- ja elinympäristön laadun näkökulmasta myös sosiaalinen ympäristö eli päivittäiset sosiaaliset verkostot ja vuorovaikutus on todettu tärkeäksi tekijäksi (Linnamaa 1999, 28). Sijoittumista ja viihtymistä edesauttaa omien lähtökohtien ja uuden paikkakunnan kulttuurinen samankaltaisuus (Siim 2006, 96). Kaikki haastateltavat olivat suomalaisia ja monet olivat syntyisin tai ainakin asuneet aiemmin Pohjois-Suomessa. Näin ollen minkäänlaista ”kulttuurishokkia” eivät vastaajat kuvanneet.

Sodankylän uusilla tulokkailla ei ollut ystävyyssuhteita paikkakuntalaisten kanssa – tai jos olikin, ne olivat vasta kehittymässä ja vaativat tietoista työtä syntyäkseen. Monet olivat asuneet paikkakunnalla vasta muutamana kuukaudena ja erityisesti niille, joiden kotipaikka oli muualla, Sodankylässä oleminen oli työkeskeistä. Lapsettomat pohtivat, josko lapsien myötä, päiväkotien, koulujen tai harrastusten kautta syntyisi ihmissuhteita, mutta lapsiperheiden arkea leimasi kiire. Töiden ja pienten lasten kanssa aikaa sosiaalisten suhteiden solmimiseen ei ollut, kun ”*on alkuelämä täällä mennyt vielä vähän muissa asioissa*” (H6). Usein tilanne olikin se, että ystävä- ja tuttavapiiri oli yhtä kuin työkaverit, mikä koettiin ongelmaksi: ”*siviilielämä ja työelämä on käytännössä melkein sama asia*” (H11). Mikäli paikallisten asukkaiden ja työn perässä paikkakunnalle muuttaneiden kesken ei synny sosiaalisia suhteita, uusien asukkaiden kiinnityminen paikkakuntaan ei toteudu (Lehtinen 2006, 50). Tämä näkyi haastatteluissa selvästi: Sodankylässä olemista leimasi väliaikaisuuden tunne. Paikkakunnalta löytynyt kumppani oli tärkeä kiinnittävä sidos, mutta sekään ei estänyt pohtimasta poismuuttoa: ”*Jos olisin yksin ollut koko tämän ajan, ehkä olisin jo muuttanutkin. Mutta nyt täällä ainakin toistaiseksi*” (H11).

Näyttäisi siltä, että paikkakunnalla asuneiden ja sinne muuttaneiden ”kaivoslaisten” elämät eivät vielä olleet nivoutuneet yhteiseloksi vaan kyse oli ennemminkin rinnakkainelosta. Muualta muuttaneet puhuivat ehkä erilaista kieltä ja käyttäytyivät eri tavoin kuin vanhastaan oli totuttu, josta johtuen ”etelän ihmisiä” vierastettiin ainakin alkuun. Anne K. Ollila (2008) on tutkinut kemijärveläisten nuorten identiteettiä, joka pitkälti rakentuu etelän ja Lapin eli kaupunkimaisen monikulttuurisuuden ja ”mettän”, sulkeutuneen pikkukaupunkilaisuuden vastakkainasettelulle. Tutkimuksessa nuoret kuvasivat pohjoista kotipaikkaansa varsin sarkastisesti pikkukyläksi, jossa muualta muuttaneita vähintäänkin ihmetellään ja heistä juoruillaan (Ollila 2008, 95). Tässä aineistossa varsinaisia syrjinnän tai suvaitsemattomuuden kuvauksia ei ollut, mutta Sodankylä näyttäytyi muutaman uuden asukkaan silmissä ahdistavalta: arjen ympyrät olivat pienet ja kanssaeläjät halusivat tietää myös yksityiseksi koettuja asioita. Myönteisenä piirteenä korostui pienen yhteisön turvallisuus, jota erityisesti paluumuuttajamiehet korostivat: *”täällä voi ovet jättää lukitsematta ja auton kun ajaa kaupan parkkipaikalle, sitä ei tarvitse laittaa lukkoon. Kaikki tuntee toisensa”* (H13).

Taloudellinen mahdollisuusrakenne: työpaikka on kaikkein tärkeintä

Linnamaa (1999) ei ole sisällyttänyt työpaikkaa asuin- ja elinympäristön laatutekijöihin. Mutta jos ympäristö ymmärretään mahdollisuusrakenteena, kuten tässä tutkimuksessa on tehty, työ on taloudellisen mahdollisuusrakenteen tärkeä elementti. Itse asiassa työ oli kaikkein tärkein syy haastateltavien pysyvälle tai jaksottaiselle asumiselle Sodankylässä. Sodankylään oli tultu kiinnostavan työn takia ja työpaikka oli mahdollistanut myös paluumuuton alueelle, vaikka paluumuuttajamiehet olivatkin löytäneet elämänsä myös muita kiin-

nittäviä tekijöitä; eräharrastukset ja perheen.

Työ ja palkka ovat elämänhallinnan kannalta tärkeä perusta ja siten muuttamisen tärkein syy (esim. Aho & Ilola 2002; Pöyliö & Suopajarvi 2005; Raunio 2001). Vakiuistakaan työpaikkaa ei kuitenkaan pidetty itsestäänselvytenä, joten pysyvää sijoittumista Sodankylään pohdittiin tarkoin. Ari Aukusti Lehtinen (2006,45) toteaa, että paikat elämämpiireinä ovat irronneet selkeistä tilallisista koordinaateistaan: *”Niin syrjäseutu- jen kuin kasvukeskustenkin paikallisuuksien on sittemmin katsottu hahmottuvan jonkinlaisessa paikkakokemusten ja -merkitysten muutosvirrassa, jota nopeat elämäntilanteiden vaihdokset ja työelämän epävarmuus yhdessä ruokkivat”*. Tämä havainto todentui kaivosalan työntekijöiden haastatteluissa. Työ oli syy joko pysyvään tai osa-aikaiseen asettumiseen, mutta aineistossa kuvastui vahvasti työn epävarmuus ja mahdollinen pätkittäisyys: *”Tämä liittyy maailman markkinahintoihin ja sykleihin ja miten kaivos kehittyi”* (H5). Näin erityisesti malminetsinnässä työskentelevien osalta, mutta myös muiden haastateltavien puheissa kajasteli nykypäivänä tyypillinen epävarmuus työpaikan pysyvyydestä (esim. Julkunen 2008, 105-117) ja siksi Sodankylään asettumista harkittiin tarkoin.

Linnamaan (1999, 28) luokittelussa taloudellisen ympäristön muodostavat elinkustannukset kuten palveluiden hinnat, asumiskustannukset, veroäyrin hinta ja niin edelleen. Kunnallisia maksuja tai palveluiden ja tuotteiden hintoja ylipäätään ei kommentoinut kukaan, mutta asuntojen hintaa verrattuna niiden laatuun kommentoivat kaikki haastateltavat. Vanhat ja kalliit asunnot todettiin ongelmaksi: *”Hinta on aika korkea täällä, niin kuin laatuun nähden. Ja ei ole hirveästi asuntoja tarjolla. Asunnot ovat ihan asuttavassa kunnossa, mutta ei ole kyllä mitään luksusta”* (H4). Asuntojen laadusta puhuivat erityisesti naispuoliset haastateltavat. Kun paikkakunnalla ei välttämättä ollut laajaa ystäväpiiriä ja harrastuk-

siakin vielä etsittiin, asunto – Sodankylän koti – tuli erityisen tärkeäksi: ”*Mikä tekisi minun viihtyvyyteeni suuren osan on se, että minulla olisi omasta mielestäni viihtyisä koti täällä*” (H1). Myös Sodankylässä tehdyn kyselytutkimuksen mukaan asumisen hintatason nousu oli merkittävin kielteinen tekijä kaivos-toiminnan paikallisissa vaikutuksissa: lähes kaksikolmannesta (64,8 %) näki vaikutuksen olevan joko kohtalaisen tai merkittävän kielteisen (Kuisma & Suopajarvi 2017, 29).

Pelkona oli myös se, että paikkakunnan kehitys rakentuu vain kaivosalan varaan. Asunnon ostamista tai uuden rakentamista pohdittiin pitkäkestoisena taloudellisena riskinä: jos kaivoksen toiminta loppuu kahdenkymmenen vuoden päästä ja edessä on muutto toiselle paikkakunnalle, miten asunnon saa myytyä edelleen.

Odotukset Sodankylästä ja kokemukset muista paikoista: Sodankylä vertailussa

Erityisesti Doreen Massey (2008) on korostanut paikatutkimuksessa relationaalisen tilan näkökulmaa, mikä tarkoittaa sitä, että paikat ovat alati muuttuvia ja muodostuvat erityisesti niin paikkojen sisäisten suhteiden kuin sen ulkopuolelle kurottavien yhteyksien myötä. Paikat ovat Masseyille avoimia kohtaamisia ja tapahtumia, risteyksiä ajassa ja tilassa. Tässä alaluvussa aiheena on Sodankylän vertailu muihin paikkoihin eli se, millaisin odotuksin Sodankylään tultiin ja mitkä olivat kokemukset muista paikoista, joihin Sodankylää haastatteluissa verrattiin.

Paikkoihin kohdistuvia odotuksia luovat niin toisten ihmisten kertomukset ja satunnaiset kokemukset tai mielikuvat vastaavallisista paikoista kuin myös median välittämät representaatiot (Ollila 2008, 34). Mielikuvat ja muuttoa edeltäneet odotukset Sodankylää kohtaan eivät olleet mairittelevia. Tämä ilmeni esimerkiksi siten, että Sodankylän palvelutasosta ja kirkonkylän vireydestä oltiin

myönteisesti yllättyneitä: ”*Tämähan tuntuu jo yllätykseltä, mitä täällä on*” (H5). Kaksi vastaajaa mainitsi joko kumppanin tai ystävän arnejakokemukset Sodankylässä ja näiden tarinoiden myötä Sodankylästä oli syntynyt varsin kielteinen kuva. Kukaan haastateltavista ei maininnut mediavälitteistä mielikuvaa paikkakunnasta. Poissaolo tiedotusvälineiden uutisista tai viihteestä on myös merkittävää – ilmeisesti Sodankylää ei ole olemassa kansallisten perinteisten tiedotusvälineiden viestinnässä tai yleisemmin mediakeskustelussa.

Suurin osa muuttaneista oli tullut Sodankylään joko Oulun seudulta tai Rovaniemeltä ja paikkakokemuksia oli monella myös Etelä-Suomesta ja ulkomailta. Siten elämää Sodankylässä verrattiin aiempaan asumiseen kaupunkimaisessa ympäristössä. Sodankylän myönteisiksi puoliksi piirtyivät luonto, hiljaisuus ja väljyys (H2) sekä rauhallisuus, kun ”*ei ole kaubeasti ihmisiä hälsemässä*” (H3) ja Sodankylä on ”*keskellä luontoa*” (H8).

Suurimmalle osalle vertailu kaupunkien ja pikkupaikkakunnan välillä kääntyi kuitenkin kielteiseksi: ”*Kun on asunut isossakin maailmassa, niin hieman enemmän kaipaisi vaihtelua*” (H6), ”*sellaista kaupunkielämää täällä kyllä kaipaa*” (H11), ”*ehkä enemmän haluaisin tuonne etelään ja kaupunkielämään*” (H9). Monet haastateltavista kaipasivat siis kaupunkimaisen elämän moninaisuutta, mutta voi myös pohtia, kuinka paljon taustalla vaikuttaa ajatus maaseudusta ”*takapajulana*” tai ”*käpykylänä*”, jonne ennemminkin joudutaan kuin päästään (Ollila 2008, 190-192; Pöyliö & Suopajarvi 2005, 62-63). Hiihtokeskukset ja kaunis tunturimaisema ovat houkuttelevaa Loma-Lappia, mutta kaikki, mikä on kaupungin ja hiihtokeskusten välillä on vain tyhjää maaseutua (Aho & Ilola 2002, 144; Ollila 2008, 84-97). Pari haastateltavaa vertasi Sodankylää Kittilään, missä toimii Agnico Eaglen kultakaivos. Vertailussa Sodankylä veti lyhyemmän korren johtuen Levin matkailukeskuksesta ja siitä, että yhteydet ”*maailmalle*” olivat Kittilässä paremmat

lentokentän takia.

Paluumuuttajamiehiä lukuun ottamatta suurin osa haastateltavista siis epäröi vakituista sijoittumista Sodankylään. Varsinainen ”oma elämä” tuntui olevan toisaalla, jota korosti se, että puolella vastaajista kumppani tai perhe ja joillakin omistusasuntokin olivat edelleen aiemmalla asuinpaikalla. Avo- tai aviopuoliso ei useinkaan ollut halukas muuttamaan Sodankylän kaltaiselle pienelle paikkakunnalle. Niinpä monet elivät kahta paikkaa ja joukkoliikenneyhteyksiä Rovaniemelle ja etelämmäs pidettiinkin tärkeinä. Myös silloin, kun omalla autolla liikuttiin, suunta kääntyi etelään, kuten haastateltava (H8) kuvaa: ”*nelostie, se menee läpi Suomen*”.

Yhteenvedo

Sodankylän mahdollisuusrakenne, odotukset ennen paikkakunnalle tuloa ja vertailu muihin paikkoihin toimi lähtökohtana kaivosalan työntekijöiden paikkakokemuksen tarkastelussa. Aineisto koostui neljästätoista Anglo American Sakatti-projektin ja Boliden Kevitsan kaivoksen työntekijän haastattelusta, jotka toteutettiin maaliskuussa 2017.

Suurin osa haastateltavista ei tiennyt Sodankylästä juuri mitään ennen paikkakunnalle tuloa. Suuria odotuksia ei ollut ja kirkonkylän vilkkaus ja palvelutarjonta yllättivät monet. Sodankylää verrattiin useimmiten kaupunkimaiseen asuinympäristöön. Materiaalisena, fyysisesti koettuna mahdollisuusrakenteena Sodankylän hiljaisuus ja rauha näyttäytyivät myönteisinä asioina, mutta kun asiaa pohdittiin toiminnallisen mahdollisuusrakenteen näkökulmasta, ne koettiin kielteisinä piirteinä. Kaupunkien tarjoamia monipuolisia mahdollisuuksia ja vilkkautta kaivattiin. Moni parisuhteessa elävä myös totesi, että avo- tai aviopuoliso ei ole halukas muuttamaan pienelle paikkakunnalle.

Toiminnallisen mahdollisuusrakenteen

näkökulmasta Sodankylän palvelutarjontaa ja harrastusmahdollisuuksia pidettiin paikkakunnan kokoon nähden hyvinä ja kirkonkylää ympäröivä luonto antoi mahdollisuuden luontoelämyksiin ja retkeilyyn. Paluumuuttajamiehille luonto ja eränkäynti olivat paikkakuntaan kiinnittäviä tekijöitä.

Taloudellisessa mahdollisuusrakenteessa tärkeintä oli työ. Sodankylään oli muutettu työn takia, mutta vakituista sijoittumispäätöstä harkittiin tarkoin. Tarjolla olevien asuntojen huono laatu ja korkea hinta muodostivat yhtälön, jota pohdittiin taloudellisenä riskinä.

Sosiaalinen mahdollisuusrakenne ei ollut Sodankylässä vielä avautunut. Ystävyysuhteita paikkakuntalaisiin ei suurimmalla osalla vielä ollut. Sosiaaliset suhteet Sodankylässä pohjautuivat työyhteisöön ja monilla työn ulkopuoliset ihmissuhteet koostuivat etäsuhteista muualla asuviin läheisiin ihmisiin.

Paikan tarkastelu materiaalisena, toiminnallisena, sosiaalisena ja taloudellisena mahdollisuusrakenteena toi esiin sen, miten moniulotteinen asia paikkakokemus voi olla. Siten myös vakituinen sijoittuminen on päätös, jota pohditaan monista näkökulmista.

Kiitokset

Tutkimus on toteutettu osana Pohjoinen periferia ja Arktinen -ohjelman rahoittamaa Regional Innovations in the Nordic Arctic and Scotland with a Special Focus on Regions with Large-Scale Projects, REGINA-hanketta. Kiitokset Boliden Kevitsa Mining Oy:lle ja Anglo American Sakatti Mining Oy:lle yhteistyöstä haastattelujen mahdollistamiseksi. Tutkija Johanna Saariniemi on tehnyt aineiston pohjalta projektiraportin ja kehittämisehdotukset Sodankylän kunnalle ja kaivosyhtiöille. Kiitokset myös yliopisto-opettaja Heikki Huilajalle kommenteista, jotka edesauttoivat artikkelin kirjoittamista.

Kirjallisuus

Aho, S. & Ilola, H. 2002. Hyvien osajien aluepreferenssit ja liikkuvuus. Lapin vetovoima -tutkimusprojektin raportti. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja B. Tutkimusraportteja ja selvityksiä 39. Lapin yliopisto. Rovaniemi.

Anglo American Exploration Finland, AA Sakatti Mining Oy 2017. Yhteiskuntavastuuraportti 2016. Kaivosvastuu. Saatavana: <https://www.kaivosvastuu.fi/yrityskortti/anglo-american-exploration-finland-aa-sakatti-mining-oy/>. (Viitattu 28.11.2017)

Boliden Kevitsa Mining Oy 2017. Yhteiskuntavastuuraportti 2016. Kaivosvastuu. Saatavana: <https://www.kaivosvastuu.fi/yrityskortti/fqm-kevitsa-mining-oy/>. (Viitattu 28.11.2017)

Haveri, A. & Suikkanen, A. 2003. Lapin aluekehitys ja sen tulevaisuus. Julkaisussa: Massa, I. & Snellman, H. (toim.) Lappi. Maa, kansat, kulttuurit. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki. 160-182.

Jokinen, E. 2005. Aikuisten arki. Gaudeamus. Helsinki.

Julkunen, R. 2008. Uuden työn paradoksit: keskusteluja 2000-luvun työprosess(e)ista. Vastapaino. Tampere.

Kantola, A. 2017. Kunnan kaivosohjelmaluonnos. Esitys REGINA-projektin yleisötilaisuudessa 8.5.2017.

Keskitalo-Foley, S. 2006. Kolme näkökulmaa Lapin paikkana kokemiseen. Julkaisussa: Knuuttila, S., Laaksonen P. & Piela U. (toim.) Paikka. Eletty, kuviteltu, kerrottu. Kalevalaseuran vuosikirja 85. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki. 129-155.

Lapin liitto 2017a. Väkiluku vuodesta 1970 lähtien Lapin kunnissa. Saatavana: <http://www.lappi.fi/lapinliitto/195>. (Viitattu 29.8.2017)

Lapin liitto 2017b. Väestömuutokset Lapissa v. 2010-2016 (ennakkotieto). Saatavana: <http://www.lappi.fi/n5files/?getIm>

ageN5=true&folderId=52584&name=DLFE-31305.jpgg. (Viitattu 29.8.2017)

Lapin liitto 2017c. Väestömuutosten ennakkotiedot Lappi heinäkuu 2017. Saatavana: http://www.lappi.fi/c/document_library/get_file?folderId=52584&name=DLFE-32299.pdf. (Viitattu 19.10.2017)

Lehtinen, A.A. 2006. Osallisuuden ja kieltäytymisen paikat. Julkaisussa: Knuuttila, S., Laaksonen, P. & Piela, U. (toim.) Paikka. Eletty, kuviteltu, kerrottu. Kalevalaseuran vuosikirja 85. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki. 44-63.

Lehtola, V-P. 1997. Rajamaan identiteetti: lappilaisuuden rakentuminen 1920- ja 1930-luvun kirjallisuudessa. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki.

Linnamaa, R. 1999. Kaupunkiseudun kilpailukyvyn rakenteelliset ja dynaamiset elementit. Julkaisussa: Sotarauta, M. (toim.) Kaupunkiseutujen kilpailukyky ja johtaminen tietoyhteiskunnassa. Suomen kuntaliitto. Helsinki. 18-40.

Massey, D. 2008. Samanaikainen tila. Vastapaino. Tampere.

Mellander, C., Florida, R. & Stolarick, K. 2011. Here to stay – the effects of community satisfaction on the decision to stay. *Spatial Economic Analysis* 6:1, 5-24.

Naukkarinen, O. 2006. Paikallisuus, liikkuvuus ja esteettiset arvot. Julkaisussa: Knuuttila, S., Laaksonen, P. & Piela, U. (toim.) Paikka. Eletty, kuviteltu, kerrottu. Kalevalaseuran vuosikirja 85. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki. 64-79.

Ollila, A.K. 2008. Kerrottu tulevaisuus. Alueet ja nuoret, menestys ja marginaalit. Lapin yliopistokustannus. Rovaniemi.

Paasi, A. 1996. Territories, boundaries and consciousness. The changing geographies of the Finnish-Russian border. Wiley. Great Britain.

Pöyliö, S. & Suopajärvi, L. 2005. Perusturva ja punainen tupa. Nuorten osajien työtä ja asuinympäristöä koskevat odotukset.

Työpoliittinen tutkimus 275. Työministeriö. Helsinki.

Pöysä, J. 2006. Matkalla kaupunkiin ja aikuisuuteen. Nuoren joensuulaisen kirjoitet-
tujen paikkakokemusten lähilukua. Julkaisus-
sa: Knuuttila, S., Laaksonen, P. & Piela, U.
(toim.) Paikka. Eletty, kuviteltu, kerrottu.
Kalevalaseuran vuosikirja 85. Suomalaisen
Kirjallisuuden Seura. Helsinki. 156-170.

Raunio, M. 2001. Asuin- ja elinympäristön
laatu kaupunkiseutujen kilpailuetuna.
Julkaisussa: Sotarauta, M. & Mustikkamäki,
N. (toim.) Alueiden kilpailukyvyyn kahdeksan
elementtiä. Suomen kuntaliitto. Helsinki.
129-150.

Rokkan, S. & Urwin, D. 1983. Economy,
territory, identity. Politics of West European
peripheries. Sage. Lontoo.

Shields, R. 2013. Spatial questions. Cul-
tural topologies and social spatialisations.
Sage. Lontoo.

Siim, P. 2006. Paikkasuhteet maahanmuut-
tajien kertomuksissa. Julkaisussa: Knuuttila,
S., Laaksonen, P. & Piela, U. (toim.) Paikka.
Eletty, kuviteltu, kerrottu. Kalevalaseuran
vuosikirja 85. Suomalaisen Kirjallisuuden
Seura. Helsinki. 93-109.

Sodankylän kunta 2017. Sodankylän kun-
nan kaivosohjelma 2017-2021. Kunnanhalli-
tus 17.10.2017/345 §, liite 3.

Suopajarvi, L. 2015 The right to mine?
Discourse analysis of the social impact as-
sessments of mining projects in Finnish
Lapland in 2000s. Barents Studies 1:3 2015.
36-54.

Tuan, Y-F 2006. Paikan taju: aika, paikka
ja minuus. Julkaisussa: Knuuttila, S., Laak-
sonen, P. & Piela, U. (toim.) Paikka. Eletty,
kuviteltu, kerrottu. Kalevalaseuran vuosikirja
85. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Hel-
sinki.15-30.

TUKES 2017. Kaivosrekisterin kart-
tapalvelu. Aineisto päivitetty 18.8.2017. Saat-
avana: <http://gtkdata.gtk.fi/kaivosrekisteri/>.
(Viitattu 28.8.2017)

YLE 2016a. Pahtavaaran konkurssikai-
voksesta imuroitiin Ruotsin emoyhtiölle
miljoonia. Saatavana: [https://yle.fi/uuti-
set/3-8940579](https://yle.fi/uutiset/3-8940579). (Viitattu 23.11.2017)

YLE 2016b. Pahtavaaran konkurssikai-
voksessa valmistellaan neljättä avausta. Saata-
vana: <https://yle.fi/uutiset/3-8936849>. (Vii-
tattu 23.11.2017)

Feeling at home in Lapland – University students' perceptions about place attachment

Lauri Lantela^{1*}, Pilvikki Lantela^{2*} and Madoka Hammine³

¹Faculty of Education, University of Lapland, P.O. Box 122, 96101 Rovaniemi.

²Faculty of Social Sciences, University of Lapland, P.O. Box 122, 96101 Rovaniemi.

³Faculty of Education, University of Lapland, P.O. Box 122, 96101 Rovaniemi.

E-mail: lauri.lantela@ulapland.fi, pilvikki.lantela@ulapland.fi

*Corresponding authors

Abstract

In this article, we examine how students perceive Rovaniemi, the capital of Lapland, as a location and study the properties that enhance students' place attachment. Many students attending the University of Lapland come from parts of Finland other than the north, or from abroad, and leave Lapland after completing their studies. The study period represents a brief passage in the overall lifecycle of a student that begins with them arriving at Rovaniemi with different orientations and mindsets. The research aims to investigate the different forms of attachment that students develop for a place. The data were collected by means of empathy-based stories and analysed with the help of a theory-led content analysis. The characteristics that helped the students feel at home were the warm and welcoming atmosphere of the university, friendly nature of the Rovaniemi people, the small but, nevertheless, lively city that has an international vibe, scenic natural locations, recreational activities, and the possibility to build meaningful social networks. Some of these themes were repeated in the negative accounts, wherein the attachment was hindered by the distance between loved ones, distances between the city, the lack of public transport, and the problems resulting thereof.

Key words: Place attachment, university students, young adults, Rovaniemi, Lapland

Tiivistelmä

Kotona Lapissa – opiskelijoiden käsityksiä paikkaan kiintymisestä

Tutkimuksessa tarkasteltiin opiskelijoiden käsityksiä Rovaniemestä ja Lapista paikkana sekä sitä, mitkä tekijät edistävät opiskelijoiden paikkaan kiintymistä. Suuri osa opiskelijoista tulee yliopistoon Lapin ja Oulun läänien ulkopuolelta tai ulkomailta, useat jättävät Lapin opintojensa jälkeen. Opiskeluaika on lyhyt vaihe elämänsä aikana ja opiskelupaikkaan tullaan erilaisilla orientaatioilla ja ajatuksilla. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, millä tavalla opiskelijat kiintyvät paikkaan. Aineistonkeruumenetelmänä käytettiin eläytymismenetelmää ja aineisto analysoitiin teoria-ohjaavalla sisällönanalyysillä. Opiskelijoita kotiutumaan auttavat tekijät olivat yliopiston lämmin ilmapiiri, rovaniemeläisten ystävällinen mentaliteetti, kaupungin pieni koko ja sen eläväinen ja kansainvälinen tunnelma, kaunis luonto ja vapaa-ajan mahdollisuudet, sekä mahdollisuus rakentaa merkityksellisiä sosiaalisia verkostoja. Useiden samoja aihepiirejä käsittelevien teemojen alle muodostui myös kielteisiä kokemuksenkuvaus. Kotiutumista esti erityisesti etäisyys läheisiin, sekä pitkiksi koetut kaupungin sisäiset etäisyydet, julkisen liikenteen puute, ja näistä aiheutuneet ongelmat.

Avainsanat: Paikkaan kiintyminen, yliopisto-opiskelija, nuoret aikuiset, Rovaniemi, Lappi

Käsikirjoitus vastaanotettu 17.10.2017, ennakkotarkistettu 20.11.2017, korjattu versio vastaanotettu 30.11.2017, hyväksytty julkaistavaksi 7.12.2017

Introduction

There are approximately 8,000 students who are enrolled in higher education institutions in Rovaniemi. They play an active role in the city life and contribute to the vitality of Rovaniemi. A significant number of them come from parts of Finland other than the north, and the university is a hotspot for exchange students. However, the majority of the students who move to Rovaniemi from other cities leave Lapland after completing their studies.

Students arrive at Rovaniemi with varying mindsets – some come to Rovaniemi looking forward to embracing the somewhat exotic new surroundings, while others move to Rovaniemi because it is their only viable option. For many, the place constitutes a fairly brief passage in the overall student lifecycle. What meanings do different students accord to their study place? From the viewpoint of globalization, virtualization and growing mobility, one might be forced to consider that places do not hold the same value as before. However, with reference to the same mega trends, it is argued that people feel a growing need and sensitivity to experience local and unique features in a certain location (Gustafson 2009; Lewicka 2011). In previous studies, place attachment is found to be related to the length of residence and owning one's home (Anton & Lawrence 2014; Hay 1998). In the light of the above issues, the topic of student bonding with environment is a rather interesting one.

Despite its importance, students' place attachment is a subject that is rarely studied. The number of earlier studies is low, and even then the focus is usually on the attachment to a university or a campus rather than the city or the area. (Qingjiu & Malikia 2013; Moghisi et al. 2015; Chow et al. 2008.) A successful place attachment and a sense of belonging are followed by major outcomes –

improved individual well-being, thriving and growing communities, and financial and social investments in the area (Elliott & Wadley 2013; Brown et al. 2003; Lewicka 2005; Scannel & Gifford 2014.) Therefore, a successful attachment to Rovaniemi might also result in an increase in students' willingness to settle in the city. This might be a way to bring intellectual, social and financial resources to the area.

According to classic humanistic geographers Tuan (1974; 1977) and Relph (1976), place attachment starts with a pause and the process of meaning giving. A space evolves into a "place" through personal experiences, values, and meanings. These experiences must be somehow meaningful in order for the attachment to occur, and usually they take time. (Manzo & Perkins 2006; Tuan 1974.) In the literature, place refers to a stable, bounded and historically continuous entity, or an open space and platform for social interaction (Lewicka 2011). Places hold values and meanings that facilitate connection or attachment (Tuan 1977; Farnum et al. 2005).

Generally speaking, place attachment refers to the affective bond between individuals and their environments (Lewicka 2011; Hidalgo & Hernandez 2001). Relph (1976) connected place attachment with achieved goals and needs when he said that place attachment is the authentic and emotional bond with an environment that satisfies a fundamental human need (cited by Scannel & Gifford 2010; see also Giuliani 2003). This is particularly interesting from the viewpoint of university students, as they are in an important phase between youth and adulthood, the phase of entering the adult world, exploring possibilities and one's identity (Arnett 2007a; 2007b; Levinson 1976). In this interdisciplinary article, which touches the fields of environmental psychology, developmental psychology and educational science, we try to shed some light on the extent to which, and the ways in

which, the chosen study environment fulfils students' needs and facilitates his/her feeling at home.

Theoretically, we leaned towards the three-dimensional framework of Scannel and Gifford (2010). In their framework, they structured the three dimensions of place attachment based on the vast relevant literature pertaining to place attachment and the concepts used in prior studies. In this model, place attachment is a multi-dimensional concept that consists of 1) place, 2) person, and 3) psychological process dimensions (Scannel & Gifford 2010). *Place* refers to the qualities and specificity of the object of the attachment. What is it about the place that a person is attached to? *Person* refers to the subject who is attached, and the extent in which the attachment is based on collectively or individually held meanings. *Psychological process* refers to the cognitive, behavioural and affective content of the attachment. The analysis focuses on the place dimension of the framework, since our interest lies specifically on the features of the place that support or hinder the attachment. (Scannel & Gifford 2010; 2011. See also Hidalgo & Hernandez 2001.)

During data gathering, we used the term *feeling at home*. Home is considered to be a special location. It is a socially and geographically situated place that serves as a unique place of familiar, known and predictable activities, people and physical elements, and as such can be seen as a central reference point of human existence and key element in the development of people's sense of themselves (Chow & Healey 2008.) Feeling at home is an easily understandable concept and refers

to the positive long-term bond that is created between a subject and a place and is distinguished from an instant aesthetic response. Thus, is it a term that refers to the theoretical concept of place attachment in comprehensible way.

The main research questions were as follows: 1) What is it about the place that makes students attached to it and vice versa 2) What is it about the place that prevents place attachment? The following secondary question was also framed: How are the physical and social dimensions of places presented in writings?

Data and methodology

This article is based on 27 accounts of settling in Rovaniemi. The data were gathered by means of empathy-based stories (Eskola 1991; 1997). This method was chosen since we did not want to limit the data to students' experiences. We wanted to include perception and knowledge of the respondents. Moreover, the method was appropriate for the topic, which had not been extensively studied (Eskola 1991). Students were asked to write on the basis of two frame stories. A positive and a negative experience of settling in Lapland was framed from the students' perspective¹. In addition, both the stories were provided with female and male protagonists, so that the respondents could choose the protagonist they prefer. In all cases, respondents chose protagonists in accordance with their gender.

Data were collected from the students of the University of Lapland anonymously via a

¹ Maria has moved to Rovaniemi to study. Life in Rovaniemi is good, she feels like home. She is charmed by the city of Rovaniemi and with Lapland. Maria could imagine settling to Rovaniemi or Lapland. Put yourself in Maria's shoes. What has she experienced? Why does she feel like home? Why is she charmed?

Maria has moved to Rovaniemi to study. Life in Rovaniemi is not so good, she doesn't feel like home. She is not charmed with the city of Rovaniemi and Lapland feels strange. Maria couldn't imagine settling to Rovaniemi or Lapland, she wants to move away. Put yourself in Maria's shoes. What has she experienced? Why does she feel this way?

webropol link. The request to participate in the research was sent to student e-mail lists of all faculties, Ph.D. students and two student social media forums between June and August 2017. The study focused on people who were new, specifically participants who had moved to Rovaniemi from other parts of Finland, except the Oulu region, Lapland, and those from abroad. The request was framed in both Finnish and English. Of the participants, 44 % were pursuing their Bachelors, 52 % their Masters, and 4 % their doctoral studies. The age of the respondents varied between 19 and 31. Five of the stories were written in English, while the rest in Finnish. Only two of the respondents were male. This reflects the gender bias recorded in surveys: women tend to respond in bigger proportions (e.g. Smith 2008; Moore & Tarnai 2002). The data gathering method could account for the fairly low number of participants (27). The writing task was probably perceived as time consuming, thereby leading to a drop in the number of participants.

The data were analysed with the help of a theory-led qualitative content analysis (Tuomi & Sarajarvi 2009). The theoretical framework provided direction to the formulation of research questions, and the findings were elaborated with part of Scannel and Gifford's (2010) framework. First, we separated original extracts from the data. Second, we turned the extracts into simplified expressions. Then, we divided the extracts thematically, and finally elaborated the themes that rose from the data according to the theoretical model.

Results

Social aspects of a place in the positive stories

Students frequently mentioned the university as an institution that made settling in Rovaniemi easier. In the stories, the small size of

the university was often described as a positive feature. For instance, it makes getting to know people easy, creates the feeling of togetherness, and makes the teaching staff approachable. The university was described as a warm and cosy place with character; the students were friendly, and the staff treated the students as human beings. According to one writer: Tomi has experienced strong togetherness, and this is because of the reciprocity and warmth that emanates from the University of Lapland (H2). The content of the studies was also categorised as a positive aspect in that the meaningfulness of the study content, and the sense of pursuing studies in the desired field, created positive experiences and thus fostered a bond with the place. However, the atmosphere of the university described above was a theme that took precedence over the content of the studies.

Another frequently occurring theme was the friendly nature of the people in Rovaniemi, which made students feel welcome. According to our data, the people of Rovaniemi were frequently perceived as kind and approachable. This disposition pervaded the entire city, and it thus had a warm vibe. As the writers expressed: Maria felt that the people in Rovaniemi are friendly and very easy to talk to. They have a laid-back attitude to life (H5). Maria enjoys Rovaniemi. From day one, she was impressed by the unreserved attitude of the people (H6).

The third aspect related to feeling at home was the creation of friendships. Building social networks and forming closer friendships is crucial, and it is connected to the sense of belonging. The following extract summarises well the idea that resonated in the stories: When her studies started, she made friends with other students and soon got a few really close friends, so she started to feel at home even more (H22). In this case, the fact that the protagonist made friends and built her social network positively affected her life and

hastened the settling process in Rovaniemi.

Also, the liveliness of the city had relevance as far as feeling at home was concerned. Rovaniemi was described as lively, especially, on account of the considerable number of tourists flocking there. Despite being small, the city is perceived as exuding a distinct international vibe. It is also viewed as a place that offers opportunities. For instance, Maria appreciates meeting new people and familiarizing herself with new cultures, so the number of tourists and visitors from abroad in the city makes it interesting for her (H6).

In our data, the following themes compose the social aspects of a place: 1. the atmosphere of the university, 2. the liveliness of the city, 3. the friendly nature of the people, and 4. creation of social networks and friendships. Interestingly, the atmosphere of the university and the nature of the people share a common ground. The people create the comfortable atmosphere by meeting others in a civil, friendly and humane way.

Physical aspects of a place in the positive stories

In the writings, the themes of nature, leisure activities and the size of the city formed the physical dimensions of Rovaniemi. Nature played an important part in the stories. The importance and charm of nature were described in various ways. Nature offers a beautiful frame, the aesthetic aspect of life in Rovaniemi. The closeness to nature also seemed to be very important, as one lives in the midst of nature in Rovaniemi. The following excerpt helps in explaining the situation: Maria appreciates nature a lot, and one can feel its closeness in Rovaniemi especially (H6). Nature is also connected to the theme of leisure possibilities that Rovaniemi has to offer. In the stories, the protagonists had ample scope to indulge in leisure activities, and nearly all of them preferred outdoor or sports activities.

The small size of the city was perceived as a characteristic that helped students feel at home. The city has all the required service centres and shops, but the city, and especially the city centre, is a rather small and peaceful place. Rovaniemi is just the perfect size of a city for Maria. It's not too big and exhausting, but big enough so that one can find interesting things and a variety of options (H16).

These aspects point to the person-environment match. In the positive stories, the protagonists liked the physical features of Rovaniemi: nature, outdoor activities that the environment makes possible, and the small size of the city. In light of these stories, place attachment is more likely to occur among people, whose values and preferences match with what Rovaniemi has to offer as a physical place. Interestingly, only one story described a change in the narrative (the move did not feel natural at first, but gradually Rovaniemi started to feel like home). Usually the protagonists experienced positive things right from the beginning - there was always at least one strong positive factor, such as love of the nature, social connections, activities, which started forming the bond between the person and the place.

Social aspects of a place in the negative stories

The contrast between the place of origin and Rovaniemi was strongly felt in the negative stories, wherein all the loved ones were left back home and the protagonist had no success in building social networks in the new place. In some stories, distance between family and other close people proved to be a significant unresolved problem, because of the tight budget and expensive tickets. Distance between cultural events and foreign locations were also mentioned. One respondent said: [b]ecause of the train trip to home and back costs at least 100 euros, I have to spend even a week-long holiday in Rovaniemi (H10).

Distance as a factor is also present in the theme of isolation. Here, the distance is not physical but mental. The protagonist isolates herself/ himself by not taking part in social events or leisure activities. He/she spends most of the time at home or immerses herself in studies. When possible, she travels away from Rovaniemi, so there is no opportunity for the bond between the person and the place to be formed.

Isolation is connected with the inability to form meaningful relationships. Isolation is the inverse function of formation of relationships mentioned in the positive stories. When the protagonist does not feel at home, has not found friends or meaningful, close relationships, or does not get along with her roommate, he/she feels lonely or like an outsider. She feels lonely and she has not been able to make close friends (H16). Not making friends and not connecting to a place is partly explained by the protagonist's inability to connect with the social atmosphere of Rovaniemi, the local mindset, or the symbolic and specific features of the city. Some stories mentioned that people seem different and the culture strange. People are too proud of their Arcticness and of their Lappishness [...] in this regard they are as bad as the Helsinki people (H11). Here, the nature of the Rovaniemi people is portrayed in a poor light.

Physical aspects of a place in the negative stories

The small size of the city finds mention in both the positive and negative stories. In the negative stories, the expressions related to the size are rather simple. She comes from a bigger city and Rovaniemi evokes feelings of anxiety (H6). Sometimes, the idea of small size is linked to the lack of shops or activities. Other physical features of the Arctic also evoke negative thoughts: [w]inter feels like an endlessly cold path of misery (H21).

It is very dark and cold outside (H23). The fall in Rovaniemi is dark and rainy [...] Maria feels gloomy because of the darkness and loneliness (H19).

Distances inside the city and the difficulties in moving around are significant reasons that lead to negative experiences. It is hard for the protagonist to enjoy Rovaniemi because of the distances and the lack of public transport. Public transportation is practically non-existent (H15). One should have a car in order to get around and have access to leisure activities. Biking in all types of weather seems dull. In a couple of narratives, through generally negative experiences, nature also starts to evoke feelings of anxiety: Nature feels like a distressing fish trap from which one cannot escape (H14).

Discussion

This study shows that Rovaniemi, Lapland, and the University of Lapland have universally important and unique features that can both support and hinder the students' place attachment. The themes that arose reflect the specific life situations of the students, but can also be discussed in relation to other groups who move to Rovaniemi.

Regarding the physical aspects of Rovaniemi, students' positive emotions and attachment were mostly related to Rovaniemi's size, recreational activities the city has to offer, and the closeness to nature. The small size facilitated easiness in daily life, nature gave aesthetic pleasure and with it many opportunities for recreational activities. The small size of the university, on the other hand, was related to the social aspect of the attachment. Smallness was understood to enhance cohesion, warmth, and a family-like atmosphere where students were included, recognized and welcomed by the university community (Stephens et al. 2015). These aspects are related to the socio-emotional

well-being and academic success (Baumeister & Leary 1995; Osterman 2000). Both the people of Rovaniemi and the University of Lapland were characterized by a nature that is connected to the northern, Lappish mindset. This nature refers to a friendly, easy-going and helpful attitude. In the case of the university, this nature helped in creating an institution that placed less emphasis on hierarchical relations and included approachable and friendly staff. Also, in previous studies social relations were identified as a key aspect of place attachment (Scopelliti & Tiberio 2010; Chow & Healey 2008). In the study of Moghisi et al. (2015) social relations enhanced attachment to the university and scientific motivation, which also enhanced attachment to the university place.

On the other hand, in the negative stories, the northern, specifically Lappish, nature was described as slow, proud and too friendly. In these stories, the nature was something the protagonists could not relate to. Other themes that occurred in both the negative and positive stories were the natural surroundings, the smallness of the city, and the formation of meaningful relationships. The lack of close friends and social network was usually mentioned with reference to the reverse situation in the place of origin (Kelly & Hoskings 2008). Distance was also a frequently mentioned theme. In the writings, distance referred to the physical distance between home and between loved ones, physical distance inside the city, or the mental distance between other students and the university community.

Many of the negative aspects were related to the overall life situation of the students, wherein it is difficult to enjoy nature, the recreational activities, or life in general, if one has no car to reach the sites or if going about is inconvenient in daily life. In addition, not having the money to travel to see friends or family might weigh heavily on the

students' mind in the long run. It is for these reasons that life in general starts to evoke negative feelings, and thus meanings given to the study place are not the kind that would facilitate rootedness or the feeling of being at home. In the negative situations, the protagonists saw only instrumental or no value at all in their surroundings or life situation.

One important factor contributing to the negative experience seemed to be the overall feeling of being in Rovaniemi and Lapland without a plan, or an idea of enjoying and making most out of the time there, or without the thought or initiative of building social networks. The goals in the stories describing young adults' problems in place attachment seemed to be similar to those in the positive stories – to have satisfying relationships with peers, to study and develop, and to enjoy recreational activities. Also, Scopelliti & Tiberio's (2010) research on students' homesickness and place attachment revealed that personal development opportunities, such as new activities, cultural stimulation, and new people were related to place attachment. The negative stories never began as an active choice of the protagonist and usually continued with a passive voice with regard to the difficulties experienced, showing no intentions of looking up for opportunities to bond with the nature, people or the aspects of the place that were seen as charming and satisfying in the positive stories. The lack of initiative and negative experience can be understood as a result of the following varieties of stress: operational stress, resulting from a new and demanding situation, and emotional stress, resulting from homesickness and lack of family support (Riemer 2000). In previous research homesickness is linked to difficulties in studies and depression and can be explained by geographic or perceived distance to home (Burt 1993; Stroebe et al. 2002; Tognoli 2003; Scopelliti & Tiberio 2010).

Finally, the stories show the importance of the person-environment match (Bleidorn et al. 2016). It seems that the students whose values fit with the values represented in Rovaniemi attach more easily. Living close to nature, small is beautiful attitude, and building a community through social interaction were some of the values related to Rovaniemi in this study. In the negative stories, some of the protagonists felt they did not enjoy Rovaniemi because their values did not match with what Rovaniemi had to offer: the city was just too small and quiet, or the people too friendly. This phenomenon was present in prior research, people look for a place in which to live that seems to represent their self and their values (Twigger-Ross & Uzzel 1996, 208-9).

Conclusions

Interestingly, the possibilities of finding a job and other opportunities after studies were mentioned only a few times in the stories. Instead the cosy atmosphere of the university, finding like-minded friends, meaningful content of the studies, and features related to the quality overall of life were frequently mentioned and formed significant themes. How people are treated and how they navigate and connect in the various social networks affect feeling at home, academically speaking place attachment. This highlights the importance of social networks, culture and civilized behaviour towards other people. The emphasis of the social aspects of a place also reminds of the importance of student unions (which were explicitly mentioned in the data) and other organizations and groups, and the whole university itself as a social hub, where students can take part and influence. Students long to belong. The organizations should take into account the heterogeneity of the student population and try to figure out ways to reach the people for

whom settling has not been easy or straightforward.

After graduation, the job possibilities are a crucial question. However, in the accounts they were mentioned only a few times. The writers suggest that it is very important that the city and the university invest energy in the things that make people attach and create an environment for innovations, and encourage and provide opportunities for the students to be part of the development of the area. Through this, students might create their own job possibilities and create an environment that enables them to stay in the north. Students bring vast intellectual and social capital to Rovaniemi, and many of them attach to Rovaniemi for the study period. The question is how to make more of them stay?

The public transport, namely, the lack of it was brought up frequently in the stories, and from the perspective of the students it is clearly an area that requires development. Rovaniemi is known for its poor public transport services, and the lack of a functional system is a surprise to many newcomers in the city. The public transport was referred to also on a national scale. It seems that in this regard, Rovaniemi and other towns in Lapland are in an unequal position compared to the southern cities. Although the city of Rovaniemi is improving the public transportation, there might still be room for creative solutions for this challenge.

The University of Lapland could make good use of the unique features of the institution and region. The Arctic is a fashionable term, but what really seems to make a difference for the students is the cosy atmosphere, warmth of the university, the distinct liveliness of the city, and the beautiful nature that surrounds the facilities. Smallness can be an asset, especially when it comes to marketing and branding the university. Rovaniemi and Lapland definitely has its charm, it just

has to be discovered. One writer expressed: Lapland is quite a different place than what you think it is before you have lived or spent longer periods of time there. It is not such a backwater as one might think (H2).

References

Anton, C. & Lawrence, C. 2014. Home is where the heart is: The effect of place of residence on place attachment and community participation. *Journal of Environmental Psychology* 40, 451-461.

Arnett, J. J. 2007a. Emerging adulthood: What is it, and what is it good for? *Child development perspectives* 1(2), 68-73.

Arnett, J. J. 2007b. The long and leisurely route: Coming of age in Europe today. *Current History* 106(698), 130-136.

Baumeister, R. F. & Leary, M. R. 1995. The need to belong: desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. *Psychological bulletin* 117(3), 497-529.

Bleidorn, W., Schönbrodt, F., Gebauer, J. E., Rentfrow, P. J., Potter, J., & Gosling, S. D. 2016. To live among like-minded others: Exploring the links between person-city personality fit and self-esteem. *Psychological science* 27(3), 419-427.

Brown, B., Perkins, D. D., & Brown, G. 2003. Place attachment in a revitalizing neighborhood: Individual and block levels of analysis. *Journal of environmental psychology* 23(3), 259-271.

Burt, C. D. B. 1993. Concentration and academic ability following transition to university: An investigation of the effects of homesickness. *Journal of Environmental Psychology* 13, 333-342.

Chow, K. & Healey, M. 2008. Place attachment and place identity: First-year undergraduates making the transition from home to university. *Journal of Environmental Psychology* 28(4), 362-372.

Elliott, P. & Wadley, D. 2013. Residents

Speak Out: Re-Appraising Home Ownership, Property Rights and Place Attachment in a Risk Society. *Housing, Theory & Society* 30(2), 131-155.

Eskola, J. 1997. Eläytymismenetelmä tiedonhankintamenetelmänä; lyhyt oppimäärä. In: Eskola, J. (ed.) *Eläytymismenetelmäopas*. Tampereen yliopisto. Tampere. 5-40.

Eskola, J. 1991. Eläytymismenetelmän käyttö sosiaalitutkimuksessa. Työraportteja No. B:35, Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos. Tampereen yliopisto. Tampere.

Farnum, J., Hall, T. & Kruger, L. E. 2005. Sense of place in natural resource recreation and tourism: an evaluation and assessment of research findings. General Technical Report. PNW-GTR-660. Portland.

Giuliani, M. V. 2003. Theory of Attachment and Place Attachment. In: Bonnes, M., Lee, T. & Bonaiuto, M. (eds.) *Psychological theories for environmental issues*. Ashgate. Farnham. 137-170.

Gustafsson, P. 2009. Mobility and territorial belonging. *Environment and Behavior* 41(4), 490-508.

Hay, R. 1998. Sense of place in developmental context. *Journal of Environmental Psychology* 18(1), 5-29.

Hidalgo, M. C. & Hernandez, B. 2001. Place attachment: Conceptual and empirical questions. *Journal of environmental psychology* 21(3), 273-281.

Kelly, G. & Hosking, K. 2008. Nonpermanent residents, place attachment, and "sea change" communities. *Environment and Behavior* 40(4), 575-594.

Levinson, D. J. 1978. *Seasons of a Man's Life*. Random House. New York.

Lewicka, M. 2005. Ways to make people active: The role of place attachment, cultural capital, and neighborhood ties. *Journal of environmental psychology* 25(4), 381-395.

Lewicka, M. 2011. Place attachment: How far have we come in the last 40 years? *Journal of Environmental Psychology* 31(3),

207-230.

Manzo, L. C. & Perkins, D. D. 2006. Finding common ground: The importance of place attachment to community participation and planning. *Journal of planning literature* 20(4), 335-350.

Moghisi, R., Mokhtari, S. & Heidari, A. A. 2015. Place Attachment in University Students. Case Study: Shiraz University. *Procedia-Social and Behavioral Sciences* 170, 187-196.

Moore, D. L. & Tarnai, J. 2002. Evaluating nonresponse error in mail surveys. In: Groves, R. M., Dillman, D. A., Eltinge, J. L. & Little, R. J. A. (eds.) *Survey Nonresponse*. John Wiley & Sons. New York. 197-211.

Osterman, K. F. 2000. Students' need for belonging in the school community. *Review of educational research* 70(3), 323-367.

Qingjiuab, S. & Malikia, N. 2013. Place Attachment and Place Identity: Undergraduate Students' Place Bonding on Campus. *Journal of Environmental Psychology* 91, 632-639.

Relf, E. 1976. *Place and placelessness*. Pion Limited. London.

Riemer, J. W. 2000. Job relocation, sources of stress, and sense of home. *Community, Work & Family* 3(2), 205-217.

Scannell, L. & Gifford, R. 2010. Defining place attachment: A tripartite organizing framework. *Journal of environmental psychology* 30(1), 1-10.

Scannell, L. & Gifford, R. 2013. Personally relevant climate change: The role of place attachment and local versus global message framing in engagement. *Environment and Behavior* 45(1), 60-85.

Scannell, L. & Gifford, R. 2014. Comparing the theories of interpersonal and place attachment. In: Manzo, L. & Devine-Wright, P. (eds.) *Place attachment: Advances in the-*

ory, methods and research. Routledge. New York. 23-36.

Scopelliti, M. & Tiberio, L. 2010. Homesickness in university students: the role of multiple place attachment. *Environment and behavior* 42(3), 335-350.

Smith, W. G. 2008. Does gender influence online survey participation? A record-linkage analysis of university faculty online survey response behavior. Available at: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED501717.pdf> (Cited 29.11.2017)

Stephens, N. M., Brannon, T. N., Markus, H. R. & Nelson, J. E. 2015. Feeling at home in college: Fortifying schoolrelevant selves to reduce social class disparities in higher education. *Social Issues and Policy Review* 9(1), 1-24.

Stokols, D. & Shumaker, S. A. 1982. The psychological context of residential mobility and well being. *Journal of Social Issues* 38(3), 149-171.

Stroebe, M., Vliet, T., Hewstone, M. & Willis, H. 2002. Homesickness among students in two cultures: Antecedents and consequences. *British Journal of Psychology* 93(2), 147-168.

Tognoli, J. 2003. Leaving Home. *Journal of College Student Psychotherapy* 18(1), 35-48.

Tuan, Y. 1974. *Topophilia: a study of environmental perception, attitudes, and values*. Prentice-Hall. Englewood Cliffs.

Tuan, Y. 1977. *Space and place: the perspective of experience*. University of Minnesota. Minneapolis.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi. Helsinki.

Twigger-Ross, C. L. & Uzzell, D. L. 1996. Place and identity processes. *Journal of environmental psychology* 16(3), 205-220.

Kuva © Pertti Sarala

Acta Lapponica Fenniae

1. Lapin kivennäisvarat / Herman Stigzelius, Pentti Ervamaa, 60 s., 1962.
2. Schefferus, Johannes: Lapponia, 1674. Suom. Tuomo Itkonen, 492 s., 1963. Alkup. Acta Lapponica 2.
3. Settlement and economic life in the district of the Lokka reservoir in Finnish Lapland / Jaakko Havukkala, 46 s., 1964.
4. Bedrock and its influence on the topography in the Lokka-Porttipahta reservoir district, Finnish Lapland / Heikki Niini, 54 s., 1964.
5. An investigation of reindeer husbandry in Finland / Reijo Helle, 66 s., karttal., 1966.
6. Some contributions to the question of Dutch traders in Lapland and Russia at the end of the sixteenth century / Jorma Ahvenainen, 53 s., 1967.
7. Über die regionale Differenzierung der Landwirtschaft im Län Lappland / Uuno Varjo, s. 346-364, 1968; Erip.: Acta geographica 20, n:o 24.
8. Lapin ilmastokirja = Climate of Lapland, . 94 s., 1974.
9. Lapin tutkimuspoliittinen ohjelma / toim. Jukka Yliniemi ja Olli Saastamoinen, 115 s., 1975.
10. Lapin kasvivarat = Plant resources in Lapland / toim. Paavo Kallio, 141 s., 1978.
11. Lapin tutkimusyksiköt = Research in Finnish Lapland / toim. Aulis Ritari, 47 s., 1982.
12. Geologinen Pohjois-Suomi / julk.: Lapin tutkimusseura r.y., toim. Ahti Silvennoinen, 100 s., 1984.
13. Lapin tutkimus tänään : Lapin tutkimusyksiköt tutkimuksen eri aloilta / toim. Seppo Aho ja Tiina Keränen, 72 s., 1986.
14. Kultasymposiumi 12.-13.8.1987, Tankavaara, Sodankylä = Gold symposium 12.-13.8.1987 Tankavaara, Sodankylä / toim. Ilkka Härkönen, 72 s., 1988.
15. Lapin metsäkirja / toim. Olli Saastamoinen ja Martti Varmola, 199 s., 1989.
17. Lapin tutkimuspoliittinen ohjelma / Marja Mäkinen, 54 s., 1994.
18. Lapin tutkimusyksiköt : toiminta, resurssit ja tulevaisuus / Aulis Ritari ja Veli-Matti Kaihua, 61 s., 1994.
19. Lapin tutkimusseura 1959-1999 / toim. Heikki Annanpalo, 54 s., 1999.
20. Kuolan niemimaalla käyneiden suomalaisten tiedemiesten matkakertomuksia / Leif Rantala, 118 s., 2008.
21. Mikä Lappi on ja mikä siitä voi tulla? / toim. Pertti Sarala, Pasi Lehmuspelto ja Leena Suopajärvi, 83 s., 2009.
22. Ylä-Lapin metsien käytön ristiriidat – näkökulmia kestävään käyttöön / toim. Mikko Hyppönen, Sirkka Tapaninen ja Pertti Sarala, 47 s., 2010.
23. Lokka muutosten näyttämönä / toim. Leena Pyhäjärvi, Maria Hakkarainen, Timo Helle, Seija Tuulentie, Mervi Autti ja Pertti Sarala, 80 s., 2011.
24. Pohjoinen puhtaus / toim. Rainer Peltola ja Pertti Sarala, 104 s., 2012.
engl. The clean nature of the North / eds. Rainer Peltola and Pertti Sarala, 104 p., 2014.
25. Lapin geologiset luonnonvarat 2010 / toim. Pertti Sarala, 133 s., 2012.
26. Ihmisiä luonnossa – luonnonvaratutkimuksen pohjoisia näkökulmia / toim. Seija Tuulentie, Leena Suopajärvi ja Pertti Sarala, 111 s., 2015.
27. Kiertotalouden ja sivuvirtojen hyödyntämisen mahdollisuudet Lapissa / toim. Pasi Rautio, Marja Uusitalo ja Pertti Sarala, 43 s., 2016.
28. Lapin elinvoima / toim. Leena Suopajärvi ja Seija Tuulentie, 49 s., 2017.

Lappi on onnistunut lyömään itsensä läpi kansainvälisessä matkailussa. Sen myötä myös kotimaassa Lapin julkisuuskuva on myönteinen: kuvaukset kauniista luontokohteista, talven ihmemaasta ja revontulista saavat tilaa niin perinteisessä kuin sosiaalisessakin mediassa.

Kauniiden kuvausten takana on karumpi todellisuus. Lappi menettää nuoria asukkaitaan, elinvoimaansa, joka vuosi. Muuttotappio on koko 2000-luvun ollut yli tuhat ihmistä vuodessa.

Vuoden 2017 Acta Lapponica Fenniae käsittelee Lapin elinvoimaa. Tarkastelun kohteena ovat ohjelmaperustaisen aluekehittämisen sukupuoli, matkailun ja kaivostoiminnan tarjoamat erilaiset tulevaisuuden mahdollisuudet Kolarissa, kaivosalan työntekijöiden paikkakokemukset Sodankylästä sekä koti- ja ulkomaalaisten opiskelijoiden kokemukset Rovaniemen kaupungista.

